

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Πτυχιακή εργασία

Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος του βιβλίου «Linguistics and the Third Reich: Mother-Tongue Fascism, Race and the Science of Language (Routledge Studies in the History of Linguistics)» του Κρίστοφερ Χάτεν

Αναστασία Νεστερένκο

Ξ2015120

Επιβλέποντες διδάσκοντες: Σωτήριος Λίβας

Γεώργιος Κεντρωτής

Κέρκυρα 2021-2022

Πρόλογος

Στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, στο Τμήμα Ξένων γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας εκπονήθηκε η παρούσα πτυχιακή εργασία, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2021-2022, με τίτλο: Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος του βιβλίου «Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος του βιβλίου «Linguistics and the Third Reich: Mother-Tongue Fascism, Race and the Science of Language (Routledge Studies in the History of Linguistics)» του Κρίστοφερ Χάτον.

Η παρούσα πτυχιακή διαρθρώνεται ως εξής. Μετά τον πρόλογο ακολουθεί η εισαγωγή στο θέμα του βιβλίου και έπειτα τα μεταφράσματα αυτού. Στη συνέχεια, βρίσκεται ο μεταφραστικός σχολιασμός σχετικά με τη μετάφραση, τη μεταφραστική διαδικασία και τους προβληματισμούς, η βιβλιογραφία στην οποία ανέτρεξα, ηλεκτρονική και έντυπη και, τέλος, το πρωτότυπο κείμενο.

Εισαγωγή

Το κείμενο της εργασίας είναι απόσπασμα του βιβλίου του «Linguistics and the Third Reich: Mother-Tongue Fascism, Race and the Science of Language (Routledge Studies in the History of Linguistics)» του Κρίστοφερ Χάτον, και συγκεκριμένα το τέταρτο κεφάλαιό του. Το βιβλίο δημοσιεύστηκε στις 8 Απριλίου 2014. Αυτό το βιβλίο παρουσιάζει μια διορατική περιγραφή της ακαδημαϊκής πολιτικής της ναζιστικής εποχής και αναλύει το έργο επιλεγμένων γλωσσολόγων, συμπεριλαμβανομένων των Τζοστ Τρίερ και Λέο Βάισμπεργκερ. Ο Χάτον τοποθετεί τη ναζιστική γλωσσολογία μέσα στην πολιτική του κράτους του Χίτλερ και στην ιστορία της σύγχρονης γλωσσολογίας.

Ο συγγραφέας του βιβλίου Κρίστοφερ Χάτον είναι γλωσσολόγος και καθηγητής Πανεπιστημίου. Η έρευνά του επικεντρώνεται σε πολιτικά ζητήματα στη γλώσσα και τη γλωσσολογία. Προς το παρόν διερευνά τους δεσμούς μεταξύ της γλωσσικής θεωρίας και της φυλετικής θεωρίας, και της ιστορίας της φυλετικής θεωρίας, σε συνέχεια της μελέτης του 1999 για τη γλωσσολογία και την ιδεολογία στη Ναζιστική Γερμανία, τη Γλωσσολογία και το Τρίτο Ράιχ (Routledge). Εκτός από αυτό το ενδιαφέρον για την ιστορία και την πολιτική της δυτικής

γλωσσολογίας, ο Κρίστοφερ Χάτον επιδιώκει διάφορα έργα στη διασταύρωση της γλωσσολογίας, του δικαίου και της πνευματικής ιστορίας.

Μετάφρασμα

Η ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΩΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ: ΤΟ ΑΛΜΑ ΠΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΤΖΟΣΤ ΤΡΙΕΡ

Από στρουκτουραλιστής σε φασίστας;

Η θεωρία του λεκτικού πεδίου και οι σχετικές τάσεις στη γερμανική γλωσσολογία που έχουν ονομαστεί «Neo-Humboldtian» αποτέλεσαν αντίδραση στον αντιληπτό ατομισμό και τον ατομικισμό της νεογραμματικής γλωσσολογίας, αλλά μπορούν επίσης να εξεταστούν στο πλαίσιο της γενικής κριτικής της λεξικογραφικής σημασιολογίας που εντοπίζεται στα έργα των Μισέλ Μπρεάλ και ντε Σωσύρ. Οι ολιστικές ή στρουκτουραλιστικές ιδέες στη γλωσσολογία αποτελούσαν επίσης μέρος των ευρύτερων τάσεων στην ευρωπαϊκή σκέψη. Στη Γερμανία θα μπορούσε κανείς να αναφέρει τον «νεοκαντιανισμό» του Έρνστ Κασίρερ, του φιλόσοφου της γλώσσας Άντον Μάρτι και την ψυχολογία Gestalt, που συνδέονται με τους Μαξ Βερτεμέρ, Κουρτ Κόφκα και Βόλφγκανγκ Κέλερ. Γλωσσολόγοι όπως οι Βάισγκερμπεργκ και Τρίερ βασίστηκαν επίσης στις παραδοσιακές ανησυχίες των συντηρητικών. Οι Γερμανοί εκπαιδευτές ενέτειναν τις ανησυχίες τους για την υγεία του εθνικού πολιτισμού, τα γλωσσικά πρότυπα, την παιδαγωγική, την ηθική των νέων και την ενστάλαξη της «σωστής σκέψης». Η ιδεολογία του κινήματος Wandervogel των νέων αποτέλεσε, για παράδειγμα, διαμορφωτική επιρροή για γλωσσολόγο Γκέοργκ Σμιτ-Πορ (Simon 1986a).

Η βασική υπόθεση πίσω από τη θεωρία λεκτικών πεδίων του Τρίερ ήταν ότι το λεξιλόγιο μιας γλώσσας σε ένα δεδομένο σημείο είναι ένα δομημένο σύνολο που αποτελείται από υποσυστήματα ή λεκτικά πεδία. Αυτά τα λεκτικά πεδία συγκρίνονται με τα ψηφιδωτά, το λεκτικό πεδίο είναι ένα σύνολο γλωσσικών μορφών που εκφράζει την υποκείμενη εννοιολογική δομή (1931a: 1). Η δομή του λεκτικού πεδίου δίνει μορφή στον ασαφή κόσμο της σκέψης (1931a: 2). Διατάσσει την εννοιολογική μας ζωή, αντί να αντικατοπτρίζει ένα ήδη υπάρχον σύνολο σαφώς οριοθετημένων εννοιών. Σε αυτό, μια γλώσσα δεν αντικατοπτρίζει αυτό που ο Τρίερ αποκαλεί «αληθινό ον» (*reales Sein*): «δημιουργεί πνευματικά σύμβολα και το ίδιο το Όν, δηλαδή το Όν που συλλαμβάνεται από εμάς, δεν είναι ανεξάρτητο από τον τρόπο και την άρθρωση της συμβολικής δομής της γλώσσας». Αυτά τα δύο δεν είναι εντελώς παράλληλα, δηλαδή το Όν που δίνεται από τη γλώσσα δεν είναι πανομοιότυπο με το Όν των παραπομπών της γλώσσας.

Στο *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes* (1931a), ο Τρίερ υιοθέτησε μια γενικά στρουκτουραλιστική θέση σχετικά με τη σχέση από την προέλευση στη λειτουργία. Ανέφερε (1931a: 12) ότι δεν μπορούμε να βγάλουμε συμπεράσματα για τη φύση ενός φαινομένου από την

ιστορική του προέλευση. Η μελέτη του λεκτικού πεδίου φέρνει τον γλωσσολόγο πιο κοντά στην ψυχολογική πραγματικότητα του χρήστη της γλώσσας, καθώς ο τελευταίος πρέπει να δει το γλωσσικό σύστημα ως ένα ιστορικό *τετελεσμένο γεγονός* (1931a: 10): «η ιστορία των νοημάτων και των ορισμών δεν υπάρχει για τον χρήστη της γλώσσας που σπάνια θα σταματήσει για να αναλογιστεί τις συγγενικές σχέσεις μεταξύ των λέξεων». Ο Τρίερ, μη όντας σίγουρος για την ακριβή γενεαλογία της σκέψης του, ιδίως για το αν οι «12 σύντομες γραμμές» του Ίψεν (1924) τον επηρέασαν, παρέδωσε τις δάφνες Σωσύρ και αναφέρθηκε στον Βάισγκερμπερ ως συγγενικό πνεύμα, μνημονεύοντας γενναιόδωρα σε μια υποσημείωση την επιρροή του Σωσύρ. Η έννοια του πεδίου του Πόρζιγκ απορρίπτεται ως «μη σχετική με στην πορεία μας» (1931a: 11n).

Απορρίπτοντας τη συμβατική έννοια της σημασιολογικής ιστορίας ως ιστορίας των αλλαγών στις έννοιες που συνδέονται με μια συγκεκριμένη μορφή, ο Τρίερ έθεσε το εξής ρητορικό ερώτημα: αντί να αναρωτηθεί «Τι σημαίνουν οι λέξεις;» ρώτησε «Πώς λέγονται τα πράγματα;» Αν και μπορεί να γίνει κατανοητή, παρά τις δυσκολίες, η έννοια της ιστορίας των όρων όπως το άροτρο ή το δρεπάνι ή τα διάφορα μέρη του σώματος, κάτι τέτοιο είναι αδιανόητο στην περίπτωση των αφηρημένων ουσιαστικών όπως το *Klugheit* («εξυπνάδα»). Υπάρχει η λέξη και τίποτα παραπάνω, αν και αυτό δε σημαίνει φυσικά ότι η έννοια μπορεί να γίνει πλήρως αντιληπτή μέσω της ετυμολογίας της (1931a: 16). Η φύση και η λειτουργία ενός συγκεκριμένου αντικειμένου πρέπει να διερευνηθούν με τον χαρακτηριστικό τους ρόλο στο σύστημα στο οποίο τώρα ανήκουν. Η ετυμολογία δεν μπορεί να αποτελέσει αξιόπιστο οδηγό νοήματος (1931a: 17). Δεν μπορούμε να εξάγουμε αρκετές χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την έννοια *Gemüse* («λαχανικά») από την ετυμολογία της, μόνο από τη σχέση της με τους όρους από τους οποίους διακρίνεται, *Fleisch* («κρέας»), *Kartoffeln* («πατάτες») κ.λπ. Ωστόσο, υπάρχει μια ιστορία ονομασίας του λεκτικού πεδίου στο σύνολό του, η οποία παραλληλίζει την ιστορία της ονομασίας μιας λέξης με μια συγκεκριμένη *ονομασία* όπως το «δρεπάνι». Έτσι, ενώ οι μεμονωμένες αφηρημένες λέξεις δεν έχουν ονομασία, το πεδίο που συνθέτουν αυτές οι λέξεις έχει μια συνέχεια προσδιορισμού με την πάροδο του χρόνου. Ο Τρίερ αρνήθηκε επομένως ότι αυτή η μορφή ανάλυσης περιλαμβάνει κάποια αλλοίωση της ιστορίας (1931a: 13). Η ιστορία πρέπει να ισοδυναμεί με τη σύγκριση μεταξύ στατικών καταστάσεων (*komparative Statik*). Ο Τρίερ έθεσε τη συγκεκριμένη άποψη στο πλαίσιο της προειδοποίησης του Σωσύρ ενάντια στην ανάμειξη της σύγχρονης και της διαχρονικής άποψης. Ωστόσο, ο Τρίερ εξελίσσει τη σκέψη του ένα βήμα πιο πέρα από τον Σωσύρ, υποστηρίζοντας ότι η συγκριτική ιστορία συγχρονισμένων καταστάσεων θα περιλάμβανε «άλματα από τη μια διατομή στην άλλη για να περιγράψει τη δομική ιστορία ενός [γλωσσικού] πεδίου». Σε αυτό δεν θα υπήρχε ζημία στη νέα τάξη του Είναι που αντιπροσωπεύεται από κάθε οριζόντιο πεδίο.

Ο Τρίερ απέκλινε σαφέστατα από τα *Cours* στην προσπάθειά του να διασαφηνίσει την κοσμοθεωρία (*Weltanschauung*) που περιβάλλει μια ορισμένη γλώσσα (1931a: 20–2). Ο , αν και στο σωστό «μονοπάτι», είχε αποτύχει να κατανοήσει ότι η εσωτερική μορφή μιας γλώσσας αλλάζει με την πάροδο του χρόνου. Ανιχνεύοντας την ιστορία της εννοιολογικής δομής μιας γλώσσας, παρακολουθούμε την ιστορία του *Geist*. Η κατεύθυνση εξαγωγής συμπερασμάτων

κινείται από τη γλωσσική ιστορία προς την ιστορία του *Geist* και όχι το αντίστροφο (1931α: 22). Έτσι, για τον Τρίερ, οι αλλαγές που έλαβαν χώρα στη δομή του λεκτικού πεδίου της κατανόησης και γνώσης στη Μέση Γερμανία μεταξύ 1200 και 1300 αντικατόπτριζαν τις αλλαγές στην κοινωνική δομή και στη διανοητική κοσμοθεωρία της κοινωνίας.

Ο Τρίερ έθεσε εν συντομία το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ των ίδιων των πεδίων (1931α: 25). Ακριβώς όπως δεν μπορούμε να ανιχνεύσουμε την ιστορία μιας ξεχωριστής λέξης μεμονωμένα μέσα από την ιστορία της, καθώς η ίδια η φύση της εξαρτάται από τη σχέση της με τους γειτονικούς όρους, έτσι και το πεδίο προφανώς ορίζεται από τη θέση του στο μωσαϊκό των λεκτικών πεδίων. Με άλλα λόγια, υπάρχει μια οπισθοδρόμηση της εξήγησης που καθιστά δύσκολο να δούμε πώς μπορεί να τεκμηριωθεί το λεκτικό πεδίο και η ιστορία του. Ο Τρίερ αρνήθηκε ότι η έλλειψη οποιασδήποτε συστηματικής επεξεργασίας της σχέσης μεταξύ των πεδίων υπονομεύει την ανάλυση τους. Ωστόσο, παραδέχτηκε ότι η ανάλυση έχει κατά συνέπεια μια ευρετική ποιότητα. Παρόλα αυτά, το πρόβλημα παρουσιάστηκε ήταν πρακτικό και όχι θεωρητικό. Ο Τρίερ επέστρεψε αργότερα σε αυτό το ζήτημα (1934α: 188): Σημειώνοντας ότι όλα τα επίπεδα της γλώσσας είναι αρθρωτές δομές («in der Sprache ist alles Gliederung»), παραδέχθηκε ότι το όριο μεταξύ των πεδίων πρέπει να τίθεται κάπως αυθαίρετα. Τόνισε και πάλι ότι οι παρατηρούμενες αποκλίσεις μεταξύ διαφορετικών χρονικών περιόδων ανήκουν στο υπό εξέταση θέμα και δεν αποτελούν θεωρητικό πρόβλημα.

Μπορούμε, ωστόσο, να εντοπίσουμε σε αυτή τη συζήτηση την αμφιβολία σχετικά με τη βιωσιμότητα της συγχρονικής - διαχρονικής διάκρισης. Ο Τρίερ επέστησε την προσοχή στην πιθανότητα η μεθοδολογία του να υπονοεί την απιθανότητα της ιστορίας. Η αντίληψη του Σωσύρ ότι η γλωσσική αλλαγή είναι τυφλή και, για να το θέσουμε ωμά, άσκοπη, ήταν ξένη προς τον τρόπο σκέψης του Τρίερ, ο οποίος ήταν βαθιά συνδεδεμένος με την τελεολογία που παρέχεται από την εξέλιξη του *Geist*. Διότι, σύμφωνα με το αυστηρό μοντέλο του Σωσύρ, οποιαδήποτε έννοια ιστορικής συνέχειας είναι εξαιρετικά αδύναμη, βασιζόμενη ίσως σε έναν πρόχειρο παραλληλισμό μεταξύ μονάδων (*Glieder*) σε διαδοχικά συστήματα. Αλλά ακόμη και ο ισχυρισμός αυτής της αδύναμης μορφής συνέχειας εμπλέκει τον στρουκτουραλιστή γλωσσολόγο σε κραυγαλέα αυτοαναίρεση. Αυτό που θα μπορούσε να προσφέρει, στην καλύτερη περίπτωση, μια συγκριτική ιστορία στατικών καταστάσεων είναι μια ιστορία διαφορών και όχι μια ιστορία συνέχειας. Όπως προτείνει ο Ούλμαν (1977: 250), ένα από τα πλεονεκτήματα της θεωρίας του λεκτικού πεδίου είναι ότι υπερβαίνει τις λεπτομέρειες των μεμονωμένων ιστοριών λέξεων για να περιγράψει «τον μετασχηματισμό ενός ολόκληρου συστήματος». Ο Τρίερ αντιμετώπισε την πανχρονική ενότητα του γερμανικού λεξιλογίου ως το πρωταρχικό του καθήκον ως γλωσσολόγος. Η τήρηση της αυστηρής διάκρισης του Σωσύρ μεταξύ συγχρονικής και διαχρονικής ήταν ασύμβατη με τον στόχο αυτόν.

Μία από τις συνέπειες της διάκρισης του Σωσύρ μεταξύ συγχρονίας και διαχρονίας είναι ότι, λογικά, τα γαλλικά του 1600 και τα γαλλικά του 1900 δεν είναι η ίδια γλώσσα, με την έννοια ότι δεν υπάρχει τίποτα συστηματικό να ειπωθεί για τη σχέση μεταξύ των δύο σύγχρονων συστημάτων.

Ο Σωσύρ περιέγραψε τον ομιλητή μιας γλώσσας ως μη γνώστη της διαδοχής των γλωσσικών γεγονότων στο χρόνο, ως αντιμέτωπο με ένα πεδίο («devant un état», [1922] 1983: 117), δηλαδή ως μη γνώστη της ιστορίας και της εξέλιξης του συστήματος. Η γλωσσική πραγματικότητα είναι, όπως ήταν, ενυπάρχουσα στη συνείδηση και η συνείδηση εκλαμβάνεται ως μια διαδοχή καταστάσεων σε ένα αέναο παρόν. Στη διατύπωση του Χάρις (1981: 51), τα *Cours* «δικαίως επιμένουν ότι ο γλωσσολόγος δεν μπορεί να εισέλθει στη συνείδηση του χρήστη της γλώσσας παρά μόνο καταπνίγοντας την ιστορία». Είναι προφανές ότι η καταστολή της ιστορίας περιλαμβάνει και την καταστολή του πολιτισμού, αν ο πολιτισμός ορίζεται ως εξελισσόμενη παράδοση και συνέχεια της πίστης και της συμπεριφοράς. Η μορφή της πολιτιστικής αμνησίας που συνεπάγεται θα αποτελούσε σαφώς ανάθεμα για τον Τρίερ. Ωστόσο, δεν υπονοείται μόνο στα *Cours του Σωσύρ*, αλλά εμφανίζεται και ως ανησυχία για τον Τρίερ για το γερμανικό πνευματικό λεξιλόγιο. Η σύγχρονη γλωσσολογία επιβεβαίωσε τη μοναδικότητα της κοσμοθεωρίας κάθε γλωσσικού συστήματος σε κάθε δεδομένη χρονική στιγμή, αλλά με το κόστος της άρνησης οποιασδήποτε τέτοιας κοσμοθεωρίας ή της συνολικής συνοχής με τη γλώσσα που θεωρείται ιστορική οντότητα. Στο έπακρο, ένα τέτοιο δόγμα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι στηρίζει μια ιδανική στατική ενότητα σε κάθε διαδοχικό παρόν, με τίμημα την πανχρονική αυτονομία της γλώσσας και του συνακόλουθου πολιτισμού. Η δομική άποψη όχι μόνο δημιουργεί ένα αντικείμενο, τη γλώσσα - *langue*, αλλά ταυτόχρονα διαλύει το αντικείμενο, την πανχρονική «γερμανική» γλώσσα.

Η ξеноφοβία, η οποία αποτελεί ιδιαίτερα χαρακτηριστικό γνώρισμα των γραπτών του Τρίερ κατά τη διάρκεια του πολέμου βρισκόταν επίσης στη «στρουκτουραλιστική» της φάση. Οι παρατηρήσεις του Τρίερ για την προέλευση του λεκτικού πεδίου των πνευματικών όρων στα γερμανικά ([1931b] 1973: 67) υποδηλώνουν μια ισχυρή παρόρμηση να οριοθετηθεί το αυτόχthon από το ξένο. Αυτό το πεδίο που πρότεινε ο Τρίερ δεν είχε αναπτυχθεί αυτόνομα εντός του γερμανικού κόσμου όπως είχε στον ελληνικό κόσμο, αλλά είχε φτάσει στη Γερμανία από το εξωτερικό αποσπασματικά. Ακόμα κι αν τα «σώματα» των λέξεων δεν ήταν ξένα, οι «ψυχές» τους ήταν. Το σοκ από αυτά τα διαρκή κύματα επιρροής ήταν υπεύθυνο για την «σπασμένη» και ανομοιογενή εικόνα με την οποία έρχεται αντιμέτωπος ο παρατηρητής. Έτσι, ο Τρίερ έθεσε ένα όριο μεταξύ του «γερμανικού» και του ξένου, χρησιμοποιώντας τη ρητορική της πολιτιστικής ριζοσπαστικότητας. Ο βασικός όρος είναι το *Bodenständigkeit*, και η σύνδεση αυτού με την εδαφική και πολιτιστική συνέχεια.

Μιλώντας για τη σύγχρονη γερμανική έννοια του *Klugheit* («εξυπνάδα», «νοημοσύνη»), ο Τρίερ ([1932a] 1973: 82) παρατήρησε ότι δεν υπήρχε τρόπος για τον Γερμανό ομιλητή του 1200 να εκφράσει μια ισοδύναμη έννοια. Η εξέλιξη του πεδίου των πνευματικών όρων παρουσιάστηκε κυρίως με όρους μιας χαμένης ενότητας: «Ο *Wise* αγκαλιάζει το άτομο στην ολότητά του και ως ολότητα» ([1932a] 1973: 84). Ο Τρίερ έπλασε ένα πορτρέτο του ηθικά και πνευματικά ώριμου ανυψωμένου ατόμου που θα είχε την ποιότητα της γνώσης, συγκρίνοντάς το με την ελληνική έννοια του «σοφός» ([1932a] 1973: 85), και αντιπαρεβαλε από τη μία πλευρά την ελληνική

αρχαιότητα και τη μεσαιωνική Γερμανία του 1200 (όπου οι έννοιες του "*Ηθος*" και του "*Λόγος*" είναι στενά συνυφασμένες) με την ύστερη μεσαιωνική περίοδο και τον σύγχρονο κόσμο.

Είναι δυνατόν να αντιμετωπίσει το όραμα αυτό του ευγενούς ατόμου απλώς ως περιγραφή ή επίκληση ενός συγκεκριμένου ιδανικού. Αλλά επικαλούμενος την με τέτοιους λυρικούς όρους και περιγράφοντάς την ως μια μορφή πολιτισμικής ολότητας που απουσιάζει από τον σύγχρονο κόσμο, ο Τρίερ πλησίασε σε μια παρουσίαση της ιστορίας του γερμανικού πολιτισμού ως την αποσύνθεση ενός μεσαιωνικού συνολικού παγκόσμιου οράματος. Στον σύγχρονο κόσμο, οι πνευματικές ικανότητες έχουν αποδυναμωθεί από τις ηθικές. Έχει γίνει δυνατή η σύλληψη της διάνοιας ανεξάρτητα τόσο από την κοινωνική δομή όσο και από έναν συγκεκριμένο ηθικό, αισθητικό ή θρησκευτικό κώδικα ([1932a] 1973: 87), αυτό που ο Τρίερ είχε ονομάσει «διαζύγιο της πνευματικής προσπάθειας από τη σοφία» ([1931b] 1973: 76). Ο «κακός της υπόθεσης» ήταν ο ύστερος μεσαιωνικός νομιναλισμός ([1932a] 1973: 90). Η ουσία του είναι ο διχασμός, ο χωρισμός, η επίτευξη της αυτάρκειας. Αυτό που συγχωνεύθηκε, χωρίζεται, αυτό που αλληλεπικαλύπτεται, τοποθετείται δίπλα-δίπλα, αυτό που ήταν μέρος ενός συνόλου γίνεται αυτόνομο ([1932a] 1973: 90). Αρχίζει κανείς να εκχωρεί στις λεγόμενες διαφορετικές σφαίρες ύπαρξης, αυτό που ονομάζουμε σήμερα τα ιδιαίτερα δικαιώματά τους: «το κράτος ανακαλύπτεται ως αυτόνομος τομέας, βρίσκεται καθ' οδόν για την αναγνώριση της οικονομικής ζωής ως χώρου με τη δική του ζωή και τους δικούς του καταστατικούς κανόνες». Ο καταμερισμός της εργασίας, η αναγνώριση του κράτους ως αυτόνομης οντότητας με εξουσία επί των ατόμων, αυτές είναι οι συνέπειες της νομιναλιστικής παραβίασης στην ευγενική ολότητα. Στην τελευταία παράγραφο, ο Τρίερ πρότεινε ότι ίσως έχουμε κάτι να μάθουμε από αυτόν τον προ-νομιναλιστικό κόσμο εν μέσω των αβεβαιοτήτων της ύπαρξης που κυριαρχείται από το *Klugheit*. Ο Τρίερ επικαλέστηκε την παραβίαση της έννοιας του *wisheit* και του διαχωρισμού της διάνοιας (και ως εκ τούτου της *Wissenschaft*) από την ηθική και την αισθητική.

Ο Τρίερ έδωσε τα εύσημα στον Σωσύρ για την επιστροφή στην έννοια της αρθρωτής δομής του Χούμπολτ (*Gliederung*). Ωστόσο, παραμένει εκκρεμές το ζήτημα της γλωσσικής αλλαγής. Κάτι τέτοιο, υποστήριξε ο Τρίερ, δε θα μπορούσαμε απλά να το παραβλέψουμε. Η διαίρεση της γλωσσολογίας του Σωσύρ σε δύο κλάδους, τον συγχρονικό και τον διαχρονικό, ήταν μια «βίαιη λύση» η οποία, παρά τα πλεονεκτήματά της, απειλούσε την ενότητα του αντικειμένου μελέτης ([1934a] 1973: 134). Η φύση αυτών των διακρίσεων ήταν σημαντική για τη συζήτηση του Τρίερ σχετικά με τη διαφορά μεταξύ της μελέτης του «νοήματος» και εκείνης του «περιεχομένου» (*Bedeutungsforschung* έναντι *Inhaltsforschung*). Ο Τρίερ υποστήριξε ([1934b] 1973: 175–6) ότι το πρώτο ήταν ατομιστικό: συνέδεε μια αυτόνομη μορφή με ένα αυτόνομο περιεχόμενο. Τον 19ο αιώνα η γλώσσα θεωρήθηκε ως ένα ιστορικά εξελισσόμενο φαινόμενο και η μελέτη του νοήματος αφορούσε κυρίως τη σημασιολογική αλλαγή (*Bedeutungswandel*). Συνέπεια αυτού ήταν μια ατομιστική, ψυχολογική θέαση της γλωσσικής εξέλιξης.

Ο Τρίερ οραματίστηκε δύο πιθανές λύσεις στο δίλημμα που προέκυπτε από τη δομική διχοτομία: την προσέγγιση του Βάρτμπουργκ (1931) και εκείνη του ιδίου και του Βάιςγκερμπεργκ (Τρίερ

[1934a] 1973: 114ff.). Η προσέγγιση του Βάρτμπουργκ ζήτημα της γλωσσικής αλλαγής δεν παρουσιάστηκε ως λανθασμένη ή εσφαλμένη, αλλά ως περιορισμένη στην εφαρμογή. Ο Βάρτμπουργκ περιέγραψε την αλλαγή από το *cattus* («γάτα») και το *gallus* («κόκορας») στις νότιες γαλλικές διαλέκτους σε *gat* και *bigey*. Μια αλλαγή ήχου απείλησε να καταστήσει τους δύο όρους ομώνυμους με φωνολογική συγχώνευση και προκειμένου να αποφευχθεί η απώλεια της διάκρισης, μία από τις υφολογικές παραλλαγές του «κόκορα» χρησιμοποιήθηκε για να αποκατασταθεί η ισορροπία στο σύστημα (το παράδειγμα είναι από τον Γκιέρον, βλ. Ούλμαν 1977: 185–6). Ο Τρίερ δεν αρνήθηκε την αναγκαιότητα αυτής της εξήγησης και είδε σε αυτήν μια πειστική διάψευση της διαίρεσης της επιστήμης της γλωσσολογίας από τον Σωσύρ, καθώς η πραγματικότητα της γλώσσας δεν μπορούσε να διαχωριστεί σε ύπαρξη και να γίνει με τον τρόπο που επιθυμούσε ο τελευταίος. Η μελέτη του λεξιλογίου πρέπει να συμβιβάζει την ιστορική και την περιγραφική προοπτική. Ο Τρίερ επισήμανε την αλλαγή που περιγράφεται από τον Βάρτμπουργκ ως περιεχόμενο λέξης (*Wortinhalt*) και όχι ως περιεχόμενο γλώσσας (*Sprachinhalt*), δεδομένου ότι δεν συνεπάγεται αλλαγή στην κοσμοθεωρία της γλώσσας. Για τον Τρίερ η συγχώνευση των όρων για τη γάτα και τον κόκορα θα ήταν δυσλειτουργική: «μια γάτα είναι γάτα και ένας κόκορας είναι κόκορας» ([1934a] 1973: 117). Η γλώσσα προσαρμόζεται και η κατάσταση που προκαλεί ανωμαλίες αντικαθίσταται ή αποφεύγεται από μια κατάσταση πραγμάτων που συμφωνεί καλύτερα με τα δεδομένα.

Οι παρατηρήσεις αυτές είναι αποκαλυπτικές, διότι δείχνουν ότι ο Τρίερ διέκρινε μεταξύ της σημασιολογίας των αφηρημένων όρων και της σημασιολογίας των αναφερόμενων όρων. Υπάρχουν πράγματα και ζώα που οι άνθρωποι ονοματίστηκαν πριν τα ταξινομήσουν και κάθε γλώσσα που δεν τα αναγνώριζε θα ήταν δυσλειτουργική. Αυτό φαίνεται από την αυτοδιόρθωση που εκτελεί το σύστημα όταν η φωνολογική αλλαγή απειλεί να διαγράψει κάποια κρίσιμη διάκριση. Το συμπέρασμα είναι ότι η γλώσσα δεν κυριαρχεί πλήρως στην θέαση του κόσμου: αν συνέβαινε αυτό, η συγχώνευση των όρων για τη γάτα και τον κόκορα θα οδηγούσε απλώς στη συγχώνευση των σημαινόντων.

Τα *Cours* του Σωσύρ πράγματι υπαινίχθηκαν ότι οι αλλαγές στο τυπικό επίπεδο θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αλλαγές στο εννοιολογικό επίπεδο, δίνοντας το παράδειγμα της συγχώνευσης των γαλλικών αντανεκλαστικών του λατινικού *decrepitus* και του *crispus*: «όταν δύο λέξεις συγχωνεύονται μέσω φωνητικής αλλαγής [...], οι ιδέες τείνουν να συγχωνεύονται επίσης, όσο διαφορετικές και αν είναι». Ομοίως, όταν μια λέξη παράγει δύο μορφές (π.χ. Λατινική *cathedra* και γαλλικές *chaire* και *chaise*) «αναπόφευκτα η φωνητική διαφορά που έχει προκύψει θα τείνει να αποκτήσει σημασία» ([1922] 1983: 167). Η περίπτωση που συζητήθηκε από τον Βάρτμπουργκ φαίνεται να προσφέρει μια ενδιαφέρουσα πρόκληση στο μοντέλο του Σωσύρ, αλλά και στον αντινομιναισμό των *Cours* και όχι στη συγχρονική - διαχρονική διάκριση. Το παράδειγμα του Βάρτμπουργκ είναι μια τέλεια απεικόνιση της ικανότητας της συγχρονίας να φέρει την τάξη μετά τις αλλαγές που συμβαίνουν με την πάροδο του χρόνου. Το πρόβλημα για τον Σωσύρ θα ήταν ότι δεν θα μπορούσε κανείς να επισημάνει την ανάγκη διάκρισης μεταξύ «κόκορα» και «γάτας» χωρίς να επικαλεστεί την ιδέα ότι η γλώσσα αποτελεί ονοματολογία.

Ωστόσο ο Βάρτμπουργκ, αν ήθελε να αντιμετωπίσει αυτό το παράδειγμα ως πρότυπη μορφή ιστορικής εξήγησης, κατά βάση για τον Τρίερ υπό την επιρροή των *Cours* του Σωσύρ και του μηχανισμού του Gilliéron ([1934a] 1973: 118). Διότι η παρόρμηση για αλλαγή του ήχου των φθόγγων έρχεται σε αυτή την περίπτωση από εξωτερικούς παράγοντες, και έτσι ο διαχρονικός, κατακόρυφος άξονας, γίνεται αντιληπτός με τέτοιο τρόπο ώστε να αφαιρεθεί από τις λειτουργίες του *Geist*. Αυτό υποδηλώνει ότι η γλωσσική αλλαγή ήταν ανιστορική (*geschichtslos*) και χωρίς λογική (*ohne Sinn*). Αυτό το είδος της αλλαγής θα μπορούσε να συμβεί οπουδήποτε ανά πάσα στιγμή, δεδομένου ότι για πολλά στοιχεία στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας υπάρχουν υφολογικές παραλλαγές που θα μπορούσαν να εισαχθούν για να περισώσουν το σύστημα: δεν υπάρχει τίποτα ιδιαίτερα αποκαλυπτικό στο ότι μια τέτοια αλλαγή έχει πραγματοποιηθεί.

Ο Τρίερ ήταν επικριτικός προς τη μηχανιστική άποψη για την αλλαγή της γλώσσας, όχι επειδή οι εξηγήσεις της ήταν κενές, αλλά επειδή το είδος της αλλαγής με το οποίο ασχολούταν ήταν θεωρητικά αδιάφορο και μη πληροφοριακό. Η περίπτωση που συζητήθηκε από τον Βάρτμπουργκ αναφέρει, εξ ορισμού, τίποτα για τη συγκεκριμένη περίοδο και γλώσσα που εξετάζουμε, διότι πρόκειται απλώς για μια συγκεκριμένη περίπτωση γενικού νόμου και θα μπορούσε να συμβεί ανά πάσα στιγμή, δεδομένης της κατάλληλης διαμόρφωσης των περιστάσεων. Ο Τρίερ στην πραγματικότητα υποστήριξε ότι η νεογραμματική γλωσσολογία (που γενικά ονομάζεται «ιστορική») δεν ήταν ιστορική με καμία σημαντική έννοια. Αν μπορούμε να εντοπίσουμε έναν παν-ιστορικό νόμο ή ένα είδος αλλαγής που συμβαίνει σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, τότε αυτός ο νόμος είναι *de facto* ιστορικά αδιάφορος, αφού δεν μπορεί να φωτίσει τις ιδιαιτερότητες οποιασδήποτε συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Η παρατήρηση της επίδρασης αυτού του νόμου δεν αποτελεί σε κανένα επίπεδο ιστορική παρατήρηση, όπως άλλωστε δε θα ήταν ούτε η παρατήρηση κάποιου συγκεκριμένου παραδείγματος της λειτουργίας του νόμου της βαρύτητας. Έτσι, ο Τρίερ ενδιαφερόταν να μετακινήσει μηχανιστικές εξηγήσεις από το κέντρο στην περιφέρεια της γλωσσολογίας και αντικατέστησε στα είδη των μηχανιστικών ψυχολογικών θεωριών που θα μπορούσαν να προταθούν για να υποστηρίξουν τέτοιες εξηγήσεις, δηλαδή που υποστηρίζουν μια καθολική ψυχολογική σύνθεση. Η σημαντική αλλαγή είναι ιστορική, και δεν είναι τυφλή: ανήκει στο αντικείμενο εξέτασης του *Geist* (και ως εκ τούτου η μελέτη της είναι μέρος ενός *Wissenschaft vom Geiste*). Τα *Cours*, από αυτή την άποψη, αναδεικνύονται απλώς ως μια ακραία μορφή Νεογραμματισμού: η αλλαγή είναι τυφλή, όχι τελεολογική.

Ποια ήταν τότε η αντίληψη του Τρίερ για τη γλωσσική έρευνα; Ο Τρίερ υποστήριξε ότι η γνήσια ιστορική έρευνα δεν ασχολείται με την εξέλιξη των εννοιών των μεμονωμένων λέξεων, ούτε καν του ατομικού εννοιολογικού περιεχομένου τους, αλλά με αλλαγές στη δομή της γλώσσας ως συστήματος ή σειράς υποσυστημάτων. Αλλαγές όπως αυτές λαμβάνουν υπόψη τη φύση του *Geist*, στην οποία εκφράζεται η ώθηση προς νέες μορφές κοινωνικής και ηθικής τάξης ([1934a] 1973: 123). Ο Τρίερ είναι υπέρ της συλλογικής και πολιτιστικά σημαντικής αλλαγής (*sinnvoll* έναντι *sinnfremd*) και για εκείνον, οι σπουδαίες γλωσσικές αλλαγές αντανakλώνται μέσω των αλλαγών στη θέαση του κόσμου που η εκάστοτε γλώσσα ενσαρκώνει. Αλλά από πού προέρχεται η αλλαγή; Προέρχεται από «έξω»; Εάν ναι, πώς μπορούμε να πούμε ότι αυτές είναι οι «εσωτερικές

αποφάσεις της γλωσσικής κοινότητας»; Κι εάν προέρχεται από μέσα, τότε οι σπόροι της αλλαγής πρέπει να είναι ήδη παρόντες στην υποθετική αρχική κατάσταση. Η αναγνώριση αυτού του προβλήματος μπορεί να εντοπιστεί στη συζήτηση του Τρίερ για τις εξειδικευμένες γλώσσες (Fachsprachen) που σχετίζονται με συγκεκριμένες ομάδες ή κλάδους έρευνας. Ο Τρίερ υποστήριξε ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην έναρξη αλλαγών στο ευρύτερο σύστημα. Παρατήρησε ότι εξειδικευμένες γλώσσες και ομαδικές γλώσσες προκύπτουν από την παρόρμηση να σπάσουν τα όρια της γλώσσας σε συγκεκριμένα σημεία και να ξεφύγουν από τη ληφθείσα επίσημη γλώσσα. Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς να ξεφύγει από τη γλώσσα, αλλά την αναδιαρθρώνει στη διαδικασία της απόπειρας αυτού που αντιλαμβάνεται κανείς ως διαφυγή από αυτήν. Συνέπεια αυτού είναι ότι η γλωσσολογία είναι κατ'εξοχήν επιστήμη του *Geist*, διότι ο γλωσσολόγος πρέπει να εξετάσει τις ειδικές ορολογίες, για παράδειγμα, του νόμου και της θεολογίας. Η κριτική ότι πρόκειται για ακαδημαϊκή λαθροθηρία («κρυφοκοιτάζοντας πάνω από τον φράχτη στον κήπο του γείτονα») απορρίπτεται από τον Τρίερ με το σκεπτικό ότι η γλωσσολογία πρέπει πράγματι να αφήσει την αυτάρκη απομόνωσή της για να αναλάβει τη θέση της ως εννοιολογικού φύλακα όλων των κλάδων ([1934a] 1973: 124n), μια άποψη στην οποία ο Τρίερ συνέκλινε με τον Βάιςγκερμπεργκ.

Αρνούμενος ότι ο γλωσσολόγος θα μπορούσε να αποκτήσει οποιαδήποτε συγκεκριμένη γνώση ενός τομέα καθαρού περιεχομένου που υπερβαίνει τη γλώσσα, ο Τρίερ έθεσε παρόλα αυτά το ερώτημα της σχέσης των διαφόρων δομημένων παγκόσμιων απόψεων που αντιπροσωπεύονται από διαφορετικές γλώσσες με το απόλυτο και αληθινό ον, αναρωτώμενος αν μπορούμε να μιλάμε για γλώσσες που προσεγγίζουν περισσότερο ή λιγότερο σωστές εικόνες της πραγματικότητας και αν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι μια γλώσσα δίνει καλύτερη εικόνα από μια άλλη ([1934a] 1973: 125). Ο Τρίερ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτό είναι ένα ζήτημα υπέρβασης, ένα ζήτημα που θα είχε νόημα μόνο ως θεολογικό ερώτημα σχετικά με το *Geist* του Θεού και, ως εκ τούτου, αναπάντητο για κάθε εμπειρική επιστήμη.

Για τον Τρίερ, είναι εφικτό να περάσει κανείς από τη μία γλώσσα στην άλλη, αλλά η γλώσσα αυτή είναι αναπόφευκτο κομμάτι της διαδικασίας. Δεν τίθεται θέμα να απομακρυνθούμε από τις διαφορετικές πιθανές κοσμοθεωρίες που προσφέρουν οι διάφορες γλώσσες. Συνεχίζει ως εξής:

Οι αλλαγές στο γλωσσικό περιεχόμενο – και με αυτό εννοούμε τις πραγματικά ιστορικές διαδικασίες στην ιστορία της γλώσσας – πρέπει τελικά να γίνουν αντιληπτές ως το αποτέλεσμα της βούλησης της συλλογικότητας να έρθει πιο κοντά στην αλήθεια, ως αγώνας για την τάξη. Η «ανακάλυψη» της νοημοσύνης (*Klugkeit*) ή του ταλέντου (*Begabung*) είναι παραδείγματα βημάτων που απορρέουν από τη βούληση να αντιληφθούμε την αληθινή ανθρώπινη φύση.

([1934a] 1973: 126)

Η δήλωση αυτή, εκτός πλαισίου, θα συνεπαγόταν σύγκλιση μεταξύ της γλωσσικής κοσμοθεωρίας και της αλήθειας και, ως εκ τούτου, θα συνιστούσε πρόοδο προς την αυτοαναγνώριση και την

αυτογνωσία στις ανθρώπινες κοινωνίες. Τα «τρομακτικά αποφθέγματα» γύρω από τη λέξη *ανακάλυψη* αποκαλύπτουν το δίλημμα που αντιμετωπίζει ο Τρίερ. Στις προτάσεις που έπονται αυτού του αποσπάσματος, δηλώνει ότι δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν μεμονωμένα βήματα μας φέρνουν πιο κοντά στην απόλυτη αλήθεια ή όχι, δεδομένου ότι θα έπρεπε να έχουμε ήδη στην κατοχή μας κάποια αλήθεια, πράγμα που η ανθρώπινη κατάσταση δεν επιτρέπει.

Στη συνέχεια, ο Τρίερ ασχολήθηκε με το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο ο γλωσσολόγος θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στη γλώσσα επί του παρόντος. Υποστήριξε ότι ένας γλωσσολόγος δεν μπορεί να έχει προνομιακή πρόσβαση στην καλύτερη κατεύθυνση αλλαγής και ότι η γλωσσική αλλαγή αποτελεί θεμελιώδες κοινωνικό φαινόμενο. Ο γλωσσολόγος οφείλει να χρησιμοποιήσει τη διορατικότητα που προσφέρει η *συνείδηση* (Gewissen), «δηλαδή συνείδηση κατανοητή όχι με την αποδυναμωμένη, καθαρά παραδοσιακή έννοια ή αισθητική αίσθηση της γλωσσικής συνείδησης, αλλά με την πλήρη έννοια του όρου». Αυτή η γλωσσική διαίσθηση πρέπει να συνδυαστεί με την ηθική ευαισθησία. Δεν είναι θέμα της καθαρά γλωσσικής διαίσθησης, η οποία μπορεί να βασίζεται στις αισθητικές ή παραδοσιακές προκαταλήψεις του γλωσσολόγου. Ο Τρίερ επεσήμανε περαιτέρω ότι ο απώτερος στόχος της έρευνας στο εννοιολογικό περιεχόμενο (Sprachinhalt) πρέπει να είναι η μελέτη της σύγχρονης γλώσσας, της μητρικής γλώσσας του γλωσσολόγου. Αλλά ο ομιλητής μιας γλώσσας – ακόμη και ο λόγιος – ήταν πολύ κοντά της και έτεινε να τη βλέπει ως αδιαμφισβήτητη και σταθερή αντανάκλαση του κόσμου. Έτσι, ο γλωσσολόγος έπρεπε να εγκαταλείψει τη μελέτη της μητρικής γλώσσας και να μελετήσει μια διαφορετική περίοδο ή μια ξένη γλώσσα, χρησιμοποιώντας αυτές ως βάση για να επιστρέψει στην εξέταση της μητρικής γλώσσας. Η σύγκριση, επομένως, είναι το κλειδί για την αυτογνωσία.

Ο Τρίερ ([1938a] 1973: 181) επανέλαβε τη μικτή ετυμολογία για τον Σωσύρ, αλλά με τη συγχρονική - διαχρονική διάκριση να χαρακτηρίζεται ως «απελπιστική λύση». Αυτό το έγγραφο επανέλαβε βραχέως τη θέση που υιοθετήθηκε το 1934 και συνόψισε τα βασικά συμπεράσματα του έργου του Τρίερ σχετικά με το λεκτικό πεδίο της γνώσης. Το έργο ξεκινά συγκρίνοντας μια γλώσσα με ένα σπίτι, με τμήματα μεγάλης αντοχής, όπως λέξεις *fünf* («πέντε») και *Vater* («πατέρας»), και άλλα που υφίστανται αντικατάσταση χωρίς μεγάλες διαρθρωτικές αλλαγές, όπως οι λέξεις «μεγάλος» και «μικρός», «αριστερά» και «δεξιά». Στη συνέχεια, υπάρχουν δομικά σημαντικές μεγάλες αλλαγές που αντικατοπτρίζουν ή προκαλούν (η πιθανή ασάφεια δεν συζητήθηκε από τον Τρίερ) αλλαγές στην αυτοαντίληψη και την αυτοκατανόηση των ομιλητών της γλώσσας.

Το 1968, σε μια αναδρομική έκθεση για τη θεωρία του λεκτικού πεδίου, ο Τρίερ υποβάθμισε τη σημασία του Σωσύρ στην ανάπτυξη της θεωρίας του λεκτικού πεδίου, τονίζοντας ότι είχε προσπαθήσει να ικανοποιήσει μια πρακτική ανάγκη της ιστορικής σημασιολογίας ([1968] 1973: 191). Σύμφωνα με τον Τρίερ, αυτό προέκυψε επειδή για ορισμένες σημασιολογικές περιοχές του λεξιλογίου δεν υπάρχουν μόνιμες έννοιες που να παραμένουν σταθερές με την πάροδο του χρόνου. Για τη θέση αυτή βασίζεται σε υλικό που συζητήθηκε στα έργα του Τρίερ (1938a). Το καθήκον

της θεωρίας του λεκτικού πεδίου ήταν τότε να ασχοληθεί με περιπτώσεις όπου δεν φαινόταν να υπάρχει μη γλωσσική πραγματικότητα μέσω της οποίας να μετρηθεί η γλωσσική αλλαγή. Η παραδοσιακή αναφορική σημασιολογία δε θα μπορούσε να ασχοληθεί με αυτά. Η αλλαγή από MHG *zese* και *Winster* σε NHG *rechts und links* («δεξιά» και «αριστερά») θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με αυτό που ο ίδιος ονομάζει «ιστορική ονοματολογία». Οι όροι όπως *Liebe* («αγάπη»), *Tugend* («αρετή») και *Bildung* («εκπαίδευση», «αυτό- ανάπτυξη») αποτελούσαν αρκετά διαφορετικό ζήτημα ([1968] 1973: 191–2). Έτσι, η εξέλιξη από *zese* σε *rechts* μπορεί να θεωρηθεί ως απλό υποκατάστατο, πράγμα που δε συμβαίνει με αφηρημένους όρους για τους οποίους έχουν προκύψει νέοι δρόμοι σκέψης και έχει πραγματοποιηθεί κάποια αλλαγή στο γλωσσικό περιεχόμενο. Ο Τρίερ αρνήθηκε ότι η άνοδος της θεωρίας του λεκτικού πεδίου είχε οποιαδήποτε σχέση με γενικά γλωσσικά ή γλωσσικά-φιλοσοφικά προβλήματα ([1968] 1973: 192). Το αν ο Τρίερ είναι ένας αξιόπιστος οδηγός για τη δική του πνευματική εξέλιξη είναι κάτι που θα μπορούσε να αμφισβητηθεί. Η έμφαση που δόθηκε το 1968 στην πρακτική επίλυση προβλημάτων στη γλωσσική περιγραφή έρχεται σε αντίθεση με τον θεωρητικό, φιλοσοφικό και τελικά μυστικιστικό τόνο μεγάλου μέρους του έργου του Τρίερ κατά τις δεκαετίες του 1930 και 1940. Ο ίδιος ο Τρίερ φαινόταν να ασπάζεται τη θεωρία ([1934a]: 1973: 111): «Δεν μπορούμε να αποφύγουμε να ασχοληθούμε με τη θεωρία».

Ο Τρίερ συνέχισε την αναδρομή του στην προέλευση της έννοιας του σημασιολογικού πεδίου, πιστώνοντας τον Ίψεν (1924) με την παροχή του όρου *Feld*. Το μοντέλο του Ίψεν ήταν, ωστόσο, πολύ στατικό ([1968] 1973: 193). Ο Τρίερ χρησιμοποίησε την εικόνα ενός ίππου που έτρεχε για να εκφράσει «την προς τα εμπρός κίνηση ενός αρθρωτού συνόλου μέσα στο χρόνο και ταυτόχρονα τις συνεχείς σχέσεις μετατόπισης που διατηρούνταν μέσα σε αυτό το σύνολο». Ο αρχικός στόχος ήταν να κατανοήσει τόσο τη διαδοχή όσο και την ταυτόχρονη κίνηση του φαινομένου, αλλά, σημειώνοντας την παρατήρηση του Γκαίτε ότι μια τέτοια προσπάθεια θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα είδος παραφροσύνης, είχε αναζητήσει καταφύγιο στη σύγκριση μεταξύ διαφορετικών πεδίων σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Ο Φοέρστε και ο Μπορκ υποδηλώνουν ότι ο Τρίερ ανέπτυξε στα ετυμολογικά του έργα «μια ομόλογη άποψη που δεν βλέπει το αντικείμενο (της μελέτης) μεμονωμένα, αλλά ως μέρος ενός (δομημένου) συνόλου» (1964: vii). Αυτό το «σύνολο» έχει σχεδιαστεί με πολύ ευρύτερους όρους από το λεκτικό πεδίο του δομικού σημασιολόγου, διότι περιλαμβάνει όχι μόνο το τυπικό πλαίσιο έκφρασης (την αναγνώριση ότι, όπως το διατυπώνουν ο Φοέρστε και ο Μπορκ, «το αρχικό περιεχόμενο της λέξης καθορίζεται μέσω της ενσωμάτωσής του σε μια συγκεκριμένη εργασιακή κατάσταση»), αλλά και το κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο. Έτσι, η στρουκτουραλιστική έννοια των λέξεων ως μέρους ευρύτερων συστημάτων αλληλοπροσδιορισμού επεκτείνεται για να συμπεριλάβει την παγκόσμια άποψη ολόκληρου του πολιτισμού σε πλαίσια παραδείγματος.

Για τον Τρίερ, κάθε γλώσσα αντιπροσωπεύει μια κοσμοθεωρία, η οποία έχει νόημα πέρα από το να εξυπηρετεί απλώς την επικοινωνία των ιδεών. Για τον Σωσύρ, τουλάχιστον στην πιο κοινή ανάγνωση των *Cours*, η φύση του κόσμου είναι τέτοια ώστε αυτό που δίνει μια γλώσσα στους ομιλητές της να αποτελεί ατύχημα της ιστορίας. Κάτι τέτοιο δεν αποτελεί ασήμαντο θέμα

θεωρητικού ενδιαφέροντος, αλλά θεμελιώδη διαφορά. Διότι αν η κοσμοθεωρία σας «έχει σημασία», δεν μπορεί να μη σχετίζεται με το από πού προήλθε, γιατί έχει αλλάξει και προς τα πού κατευθύνεται.

Σχολιασμός

Περί μετάφρασης

Η διαδικασία της μετάφρασης χρονολογείται πολλούς αιώνες πίσω, έχοντας ως αφετηρία την πρώτη φορά που μια κοινωνική ομάδα ήρθε σε επαφή με μια άλλη, με την οποία επιδιώχθηκε να αναπτυχθούν εμπορικές και κοινωνικές επαφές αλλά δεν μοιράζονταν την ίδια γλώσσα. Έτσι, προκειμένου να επιτευχθεί η επικοινωνία, αναπτύχθηκε αυτό που πλέον ονομάζουμε μετάφραση, και που τα τελευταία 30 χρόνια αποτελεί αντικείμενο μελέτης μιας μεγάλης μερίδας ανθρώπων που ασχολούνται με τις γλώσσες. Οι θεωρίες περί μετάφρασης αφθονούν, αλλά προσωπικά επέλεξα να ασχοληθώ με εκείνη του Τζον Ντελάιλ για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Η μετάφραση δεν είναι απλή διαδικασία, εμπεριέχει μέσα της τόσο μαεστρία όσο και τεχνική. Ο μεταφραστής χρειάζεται όχι μόνο να αποδόσει άρτια το νόημα από τη μια γλώσσα στην άλλη, αλλά να μεταφέρει και το συναισθηματικό φορτίο που εμπεριέχεται στις λέξεις και αποδίδεται στο ύφος με το οποίο συντάσσει το εκάστοτε κείμενο ο δημιουργός του. Μια τέτοια διαδικασία συνεπάγεται ως ένα βαθμό την προσωπική παρέμβαση του μεταφραστή, χωρίς αυτό να αποτελεί πάντοτε τον κανόνα. Οι κανόνες, ωστόσο, που χρειάζεται πάντα να διατηρούνται είναι εκείνοι της γραμματικής, της σύνταξης και του ύφους. Γι' αυτό άλλωστε είναι απαραίτητο ο μεταφραστής να είναι δεινός χρήστης και των δύο γλωσσών με τις οποίες ασχολείται, αλλά και να παραμένει ενημερωμένος για τις μεταφραστικές στρατηγικές. Συνεπώς, πρόκειται για μια διαρκή διαδικασία εξέλιξης, αφού η αλλαγή στη γλώσσα συνδέεται άμεσα με αλλαγή στην μετάφραση.

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε, φυσικά, να τονίσουμε ότι ο μεταφραστής δεν αρκεί απλώς να γνωρίζει άπταιστα τις γλώσσες από και προς τις οποίες μεταφράζει. Χρειάζεται να αντιμετωπίσει το εκάστοτε κείμενο όχι μόνο ως σύνολο λέξεων προς μετάφραση, αλλά και ως μέσο με το οποίο ο δημιουργός του εκφράζει συναισθήματα και προωθεί μηνύματα. Έτσι, είναι απαραίτητη η ορθή επιλογή των όρων με τους οποίους αυτοί οι στόχοι θα επιτευχθούν σε μια άλλη γλώσσα, σε μια άλλη συνεπώς κουλτούρα και πολιτισμικό κώδικα. Για να χρησιμοποιήσουμε και τα λόγια του Γ. Κεντρωτή "Χρησιμοποιούμε λέξεις και προτάσεις με σκοπό να παράγουμε στο μυαλό του

αναγνώστη του μεταφράσματος τις ίδιες αξίες με αυτές που παράγονται στο μυαλό του αναγνώστη του πρωτότυπου κειμένου".

Συνεπώς, η μεταφραστική διαδικασία είναι πολυσχιδής και εξαρτάται άμεσα από τον πολιτισμικό κώδικα στον και από οποίο τον οποίο επηρεάζεται.

Ιστορική Αναδρομή στις Μεταφραστικές Θεωρίες

Στο έργο του Κικέρωνα "De optimo genere oratorum", οι Ε.Σελλά και Φ. Μπατσαλιά εντοπίζουν την αφετηρία της μεταφραστικής διαδικασίας, με μετάφραση κειμένων του Αισχίνη και του Δημοσθένη, με εμφανή βαρύτητα στο ύφος αυτών. Εκεί γίνεται για πρώτη φορά ο διαχωρισμός μεταξύ ελεύθερης και αυτολεξεί μετάφρασης, υπέρμαχος της οποίας ήταν ο Άγιος Ιερώνυμος (4^{ος} αι. μ.Χ.), ο οποίος υποστήριζε το ιερό και απαραβίαστο πρωτότυπο στοιχείο κάθε λέξης. Μην έχοντας κάποια ιδιαίτερη εξέλιξη κατά την περίοδο του Μεσαίωνα, η μεταφραστική διαδικασία επανεκτιμείται μέσω της μετάφρασης της Αγίας Γραφής από τον Λούθηρο, ο οποίος για πρώτη φορά εισάγει την έννοια των κοινωνικό – πολιτισμικών στοιχείων και της επιρροής τους. Κατά την περίοδο της Αναγέννησης παρατηρείται μια τάση το πρωτότυπο κείμενο να προσαρμόζεται στα ήθη και στα έθιμα της εποχής προκειμένου να προσεγγίζει τον αναγνώστη, πράγμα που, ωστόσο, οδήγησε σε αλλοίωση του περιεχομένου του, στα ελληνικά και λατινικά κείμενα κατά βάση. Η τάση αυτή, η οποία ονομάστηκε «belles infideles», υποχώρησε το 1813, οπότε και υποστηρίχθηκε ότι ο μεταφραστής οφείλει να στοχεύει στην κατανόηση του κειμένου από τον αναγνώστη της γλώσσας – στόχος, με την διατήρηση όμως των ορίων της γλώσσας – πηγή.

Κατά τη δεκαετία του 1940 εμφανίζεται ο όρος «Μηχανική Μετάφραση», η οποία όμως δε θεωρήθηκε αρκετή να αντικαταστήσει τον ανθρώπινο μεταφραστή, αφού η μεταφραστική διαδικασία δεν αποτελεί στείο γλωσσικό εγχείρημα αλλά εσωκλείει τόσο το συναίσθημα όσο και την ψυχολογία του συντάκτη. Το 1966 προκύπτει το πόρισμα ότι η μηχανική μετάφραση είναι πιο κοστοβόρα, πιο ανακριβής και πιο αργή από έναν μεταφραστή, αφού ο υπολογιστής υστερεί σε σχέση με τον ανθρώπινο εγκέφαλο στην κατανόηση των κοινωνιογλωσσικών και πολιτισμικών σημείων. Ήδη από το 1960 έχει αρχίσει η μετάφραση να συνδέεται με την εφαρμοσμένη γλωσσολογία. Τότε είναι που ο Γάλλος γλωσσολόγος Τζωρτζ Μούνιν συνδέει τις συνθήκες επικοινωνίας με τη μεταφραστική διαδικασία, τονίζοντας ότι για να θεωρηθεί μια μετάφραση επιτυχημένη δεν είναι ανάγκη να υπάρχουν συντακτικές αναλογίες ανάμεσα στις δυο γλώσσες, δεδομένου ότι στα δύο κείμενα εντοπίζονται παρόμοιες καταστάσεις.

Ο Τσόμσκι, με τη σειρά του, δίνει τη μεγαλύτερη βαρύτητα στην πρόσληψη του λειμένου από τον αναγνώστη, πράγμα που συνεπάγεται ότι βάση κάθε καλής μετάφρασης δεν είναι η μορφή αλλά το περιεχόμενο. Είκοσι χρόνια αργότερα, το 1980, ο Τζ. Λάντμιραλ με το έργο του Traduire theorems pour la traduction κάνει την διάκριση μεταξύ τριών ειδών μεταφράσεων ως προς τις χρησιμοποιούμενες τεχνικές: τις φιλοσοφικές, τις επιστημονικές - τεχνικές και τις λογοτεχνικές. Την ίδια περίοδο ο Π. Νιούμαρκ επικεντρώνεται στην του μεταφραστή να μεταφράζει είτε πρόταση προς πρόταση είτε λέξη προς λέξη, αλλά έχοντας πάντα ως οδηγό την ομοιότητα στα γλωσσικά επίπεδα και ενδιαφέροντα των αναγνωστών του κειμένου. Εντοπίζει, επιπλέον, και τέσσερα απαραίτητα επίπεδα για να λειτουργήσει η μεταφραστική διαδικασία: η επιστήμη, η τέχνη, η επιδεξιότητα και η προσωπική δημιουργία.

Ολοκληρώνοντας αυτή την σύντομη ιστορική διαδρομή θα ήθελα να αναφερθώ στους γλωσσολόγους Τζον Ντελάιλ & Τατιόν οι οποίοι πρεσβεύουν ότι η «πληροφορία του περιεχομένου» - όρος ο οποίος χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά από τον Τατιόν - συμβάλει στον εμπλουτισμό των γνώσεων μας σε γλωσσικό αλλά και σε πολιτιστικό επίπεδο. Προκειμένου να επιτευχθεί ένα άρτιο μεταφραστικό αποτέλεσμα, χρειάζεται ο μεταφραστής να γνωρίζει τις ιδιαιτερότητες στα γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία και των δύο εμπλεκόμενων γλωσσών. Αυτός είναι, άλλωστε, και ο λόγος που επέλεξα τη θεωρία Ντελάιλ για το μετάφρασμα μου, επειδή ο ίδιος πρεσβεύει ότι η μετάφραση δεν είναι μια στείρα μεταφορά λέξεων από τη μία γλώσσα στην άλλη, αλλά αποτελεί από την πλευρά του μεταφραστή έναν συνδυασμό κρίσης και απόλυτης κατανόησης των ιδεών και των γλωσσικών και πολιτισμικών παραμέτρων που ισχύουν για το εκάστοτε αναγνωστικό κοινό.

Η θεωρία του Τζον Ντελάιλ

Ο λόγος που έκανα χρήση της θεωρίας του Ντελάιλ είναι επειδή θεωρώ πως είναι πιο ταιριαστή με το κειμενικό απόσπασμα με το οποίο ασχολήθηκα. Για τον ίδιο, η βάση δίνεται στο ύφος του συγγραφέα του πρωτότυπου, το οποίο πρέπει να μεταφραστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτυπωθεί ορθά για το κοινό - στόχος. Για τον Ντελάιλ, η μεταφραστική διαδικασία δεν είναι μια απλή μεταφορά λέξεων από μια γλώσσα σε μια άλλη, αλλά πολύ περισσότερο μια ζωντανή επαναδιατύπωση που απαιτεί ταλέντο, προσεκτική διερεύνηση, ορθό χειρισμό της γλώσσας και κατανόηση των σημείων της. Η αλληλεπίδραση αυτή των δύο γλωσσών μεταξύ τους, κατά

τον Ντελάιλ διακρίνεται σε τέσσερα επίπεδα: στις συμβάσεις της γραφής, στις λεξιλογικές ερμηνείες, στην υφολογική διάσταση και στην οργανικότητα του κειμένου. Αναλυτικότερα:

- Οι συμβάσεις της γραφής είναι οι κανόνες σύνταξης κάθε κειμένου ανεξάρτητου πολυπλοκότητας. Αυτός είναι και ο λόγος που ο Ντελάιλ δεν επεκτείνεται ιδιαίτερα στο στάδιο αυτό

- Η λεξιλογική ερμηνεία συνδέεται άμεσα με το κατά πόσο ο μεταφραστής κοπιάζει στην ερμηνευτική ανάλυση. Έτσι, ορισμένα επιφωνήματα εύκολα μεταφράζονται από τη γλώσσα - πηγή στη γλώσσα - στόχο, ενώ άλλα απαιτούν μεγαλύτερη προσπάθεια και ενασχόληση. Έτσι, η λεξιλογική ερμηνεία, με τη σειρά της, διακρίνεται κι εκείνη σε τρία επίπεδα:

1) Η "μεταγραφή" ή μηδενικό επίπεδο, δηλαδή η μετάφραση στοιχείων του κειμένου όπως οι αριθμοί, τα κύρια ονόματα ή οι επιστημονικοί όροι, για τους οποίους ο μεταφραστής είναι αναγκαίο να τους μεταφέρει αυτούσιος στο μετάφρασμα του.

2) Η "επαναδραστηριοποίηση" των μορφών στα γλωσσικά συστήματα, ή το πρώτο επίπεδο. Ο μεταφραστής ερμηνεύει σε πρώτη φάση το κείμενο σε λεξιλογικό επίπεδο, αναζητώντας αποδόσεις που προκύπτουν συχνά και αυθόρμητα στους φυσικούς χρήστες της γλώσσας - στόχος. Οι όροι αυτοί χρειάζεται να έχουν το ίδιο νόημα και να χρησιμοποιούνται στις ίδιες συνθήκες επικοινωνίας και για τις δύο γλωσσες, και άρα να εντοπίζονται και στα δίγλωσσα λεξικά.

3) Η συγκεκριμένη "ανάπλαση" ή δεύτερο επίπεδο. Όταν οι ισοδύναμες του προαναφερθέντος επιπέδου δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν, είτε επειδή δεν είναι συνήθεις είτε επειδή δεν εντοπίζονται στα λεξικά, ο μεταφραστής θα πρέπει να πάρει απόσταση από το αρχικό κείμενο και να διερευνήσει σε βάθος τη σημασία του όρου που τον απασχολεί. Αφότου ανατρέξει στο συγκεκριμένο απόσπασμα και αναλύσει το περιεχόμενό του, χρειάζεται να αναζητηθεί ένα λειτουργικό ισοδύναμο το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όμοιες συνθήκες επικοινωνίας, οι οποίες θα πρέπει προηγουμένως να έχουν αναλυθεί σχολαστικά για να επιτευχθεί πλήρης αντιστοίχιση.

- Η υφολογική διάσταση του κειμένου, δηλαδή το ύφος που υιοθετείται, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε ό,τι αφορά το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται το κείμενο, τη λειτουργία που εξυπηρετεί και το μέσο με το οποίο διαβιβάζεται. Με άλλα λόγια, το ύφος είναι αυτό που καθορίζει την επικοινωνιακή περίσταση.

- Η οργανική τώρα του κειμένου είναι ο βασικός πυλώνας με τον οποίο οι ιδέες συνδέονται μεταξύ τους και δημιουργούν συνοχή στο μήνυμα που μεταφέρεται. Αυτός είναι και ο λόγος που πολλές

φορές η συνεκτικότητα χάνεται όταν η μετάφραση γίνεται λέξη προς λέξη. Η εσωτερική συνοχή του κειμένου πρέπει πάντα να αποτελεί βασική μέριμνα του μεταφραστή, αφού χρειάζεται να γίνονται τέτοιες μετατροπές ώστε η λογική συνέχεια των νοημάτων στο κείμενο - στόχος να διατηρείται ίδια με εκείνη του κειμένου - πηγή.

Το αμέσως επόμενο στάδιο ονομάζεται επαναδιατύπωση ή επανέκφραση, και σε αυτό ο μεταφραστής προσπαθεί σε πρώτη φάση να δημιουργήσει φανταστικές διασυνδέσεις με αναλογικό τρόπο σκέψης προκειμένου να φέρει σε αναλογία την απόδοση του νοήματος μεταξύ των δύο κειμένων που χειρίζεται. Σε δεύτερη φάση, δίνεται βάση στην πρακτική απόδοση του κειμένου στη γλώσσα - στόχος, με έμφαση σε συγκεκριμένα γλωσσικά σημεία.

Η μεταφραστική διαδικασία κλείνει με το τελευταίο στάδιο της επαλήθευσης και του ελέγχου. Σε πρώτο χρόνο, ο μεταφραστής αναλύει και ελέγχει το κείμενο που έχει δημιουργήσει για να επιβεβαιώσει ότι υπήρξε ορθή κατανόηση του πρωτότυπου κειμένου και αναλογική απόδοση των νοημάτων του. Έπειτα, γίνεται η τελική επιλογή γλωσσικών σημείων, βασισμένη στα συμπεράσματα που έχουν προηγουμένως εξαχθεί.

Καταλήγουμε, λοιπόν, ότι για τον Ντελάιλ ο μεταφραστής χρειάζεται να μεταφέρει νοήματα όχι μόνο λεξιλογικά αλλά και στην ολότητα τους ως υφολογικά σύνολα. Με γνώμονες τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες κάθε γλώσσας, καλείται να φτάσει στην καρδιά κάθε κειμένου και να ξεκινήσει από εκεί την επαναδιατύπωση του, καταλήγοντας σε μια επανασύνδεση και επανέκφραση των νοημάτων του και της βαρύτητας αυτών, πράγμα που απαιτεί και μαρτυρά ενασχόληση και δεξιοτεχνία, με άλλα λόγια τον καθιστά επαγγελματία στο είδος του.

Από τη θεωρία στην πράξη: οι κανόνες του Τζ. Ντελάιλ σε πρακτική εφαρμογή

Θα ήθελα πρωτίστως να αναφερθώ στον τρόπο με τον οποίο εργάστηκα μεταφραστικά προκειμένου να μεταφέρω στην Ελληνική Γλώσσα το άρθρο που επέλεξα για την πτυχιακή μου εργασία. Έχοντας, αρχικά, διαβάσει πολλές φορές το πρωτότυπο κείμενο πριν προβώ σε οποιαδήποτε μετάφραση, αντιμετώπισα το κείμενο πρώτα ως αναγνωστικά και έπειτα ως μεταφράστρια. Αμέσως μετά, σκοπός μου ήταν, αφότου το είχα κατανοήσει, να εντοπίσω σημεία τα οποία αργότερα θα με έβαζαν σε σκέψεις για το πώς θα μπορούσα να τα αποδώσω, και ξεκίνησα να ανατρέχω σταδιακά σε λεξικά -έντυπα και ηλεκτρονικά- που θα διευκόλυναν το έργο μου. Ιδιαίτερη βαρύτητα έδωσα στους ειδικούς όρους, οι οποίοι αφθονούσαν, όπως για παράδειγμα οι "word-field" και "structuralist". Στο σημείο αυτό, να τονίσω ότι ακριβώς επειδή δεν εργάστηκα με ένα κείμενο γενικού περιεχομένου αλλά με ένα που αφορούσε εξειδικευμένα την γλωσσολογία

και τους εκπροσώπους της, αντιμετώπισα ορισμένες μικρές δυσκολίες στην εξεύρεση των ειδικών όρων, οι οποίοι ήταν πολύ συγκεκριμένοι και χρειάζονταν από εμένα την αρμόζουσα προσοχή ώστε να διατηρήσω το νόημα ακέραιο.

Επαναλαμβάνω, λοιπόν, ότι στο μετάφρασμα ακολούθησα τους κανόνες του Ντελάιλ. Αναλυτικότερα:

Μερίμνησα για τη διατήρηση των γραμματικών και συντακτικών κανόνων στα Ελληνικά. Οι γραμματικοί και συντακτικοί κανόνες μεταξύ των δύο γλωσσών εργασίας μου έχουν κάποιες βασικές διαφορές, και αυτός είναι και ο λόγος που η άριστη γνώση τους από την πλευρά του μεταφραστή είναι αναγκαία για τη διατήρηση του νοήματος. Φυσικά, υπάρχουν και πολλές ομοιότητες που έκαναν το έργο μου πολύ πιο εύκολο. Για παράδειγμα, στο απόσπασμα που έπεται, η σύνταξη και στις δύο γλώσσες είναι όμοια, ακόμη κι αν με την πρώτη ματιά η πρόταση φαίνεται περίπλοκη:

«Rejecting the conventional notion of semantic history as a history of the changes in the meanings attached to a particular form, Τρίερ posed the rhetorical question of whether, instead of asking ‘What do words mean?’ he is to ask ‘What are things called?」

«Απορρίπτοντας τη συμβατική έννοια της σημασιολογικής ιστορίας ως ιστορίας των αλλαγών στις έννοιες που συνδέονται με μια συγκεκριμένη μορφή, ο Τρίερ έθεσε το ρητορικό ερώτημα εάν, αντί να αναρωτηθεί «Τι σημαίνουν οι λέξεις;» ρώτησε «Πώς λέγονται τα πράγματα;»

Προχωρώντας στο μηδενικό επίπεδο των μονοσήμαντων στοιχείων, εστίασα την προσοχή μου σε εύκολες φράσεις, κύρια και δευτερεύοντα ονόματα που εντοπίζονται σε λεξικά, ή ονόματα και αριθμούς με χαμηλό ερμηνευτικό κόστος. Αποφάσισα σε όλα τα κύρια ονόματα να κάνω απλή μεταγραφή:

«Linguists such as g and Trier also drew on the traditional concerns of the conservative. German educator, and their anxieties about the health of the national culture, language standards, pedagogy, youth morality, and the inculcation of ‘correct thinking’. The ideology of the Wandervogel youth movement was, for example, a formative influence on the linguist Georg Schmidt-Rohr (Simon 1986a).»

«Γλωσσολόγοι όπως οι Βάισγκερμπερ και Τρίερ βασίστηκαν επίσης στις παραδοσιακές ανησυχίες των συντηρητικών. Οι Γερμανοί εκπαιδευτές και οι ανησυχίες τους για την υγεία του εθνικού πολιτισμού, τα γλωσσικά πρότυπα, την παιδαγωγική, την ηθική των

νέων και την ενστάλαξη της «σωστής σκέψης». Η ιδεολογία του κινήματος Wandervogel των νέων αποτέλεσε, για παράδειγμα, διαμορφωτική επιρροή για γλωσσολόγο Τζορτζ Ζμιτ-Πορ (Simon 1986a).»

Στο αμέσως επόμενο επίπεδο, αυτό δηλαδή της σύνθεσης των νοημάτων, η δυσκολία αυξάνεται. Αυτό συμβαίνει επειδή ο συνδυασμός λέξεων για την δημιουργία φράσεων, ή και οι ίδιες οι φράσεις ως σύνολα, διαφέρουν κατά πολύ από τη μία γλώσσα στην άλλη, πράγμα που έπρεπε να προσέξω ιδιαίτερα προκειμένου να μην γίνουν παρανοήσεις. Αυτό, φυσικά, σχετιζόταν και με το γεγονός ότι δεν μιλάμε για ένα κείμενο με καθημερινή χρήση της γλώσσας, άρα και πολλές ορολογίες δεν ήταν συνηθισμένες ούτε εύκολο να εντοπιστούν. Παρακάτω αναφέρω το παράδειγμα των όρων word-field, sub-system και conceptual:

«The basic assumption behind Trier's word-field theory was that the vocabulary of a language at a given point is a structured whole made up of sub-systems or word-fields. These word-fields are compared to mosaics, the word-field is a set of linguistic forms that expresses the underlying conceptual structure (1931a: 1). The structure of the word-field structures the inchoate world of thought (1931a: 2); it orders our conceptual life, rather than reflecting an already existing set of clearly demarcated concepts.»

«Η βασική υπόθεση πίσω από τη θεωρία λεκτικών πεδίων του Τρίερ ήταν ότι το λεξιλόγιο μιας γλώσσας σε ένα δεδομένο σημείο είναι ένα δομημένο σύνολο που αποτελείται από υποσυστήματα ή λεξικά πεδία. Αυτά τα λεκτικά πεδία συγκρίνονται με τα ψηφιδωτά, το λεκτικό πεδίο είναι ένα σύνολο γλωσσικών μορφών που εκφράζει την υποκείμενη εννοιολογική δομή (1931a: 1). Η δομή του λεκτικού πεδίου δομεί τον ασαφή κόσμο της σκέψης (1931a: 2). Διατάσσει την εννοιολογική μας ζωή, αντί να αντικατοπτρίζει ένα ήδη υπάρχον σύνολο σαφώς οριοθετημένων εννοιών.»

Προχωρώντας στην υφολογική διάσταση της μετάφρασης μου, έπρεπε να μεριμνήσω ώστε το ύφος του κειμένου να διατηρηθεί ίδιο κατά τη μετάβαση από τα Αγγλικά στα Ελληνικά. Το κείμενο αναφέρεται σε γλωσσολογικές προσεγγίσεις και σημαίνουσες προσωπικότητες στο χώρο της γλωσσολογίας, και αυτό το ρόλο έπρεπε να διαδραματίζει και στην ελληνική γλώσσα, ως ένα μετάφρασμα όμοιου ενδιαφέροντος. Ήταν εξαιρετικά σημαντικό να αποδοθούν ορθά οι όροι και να αποδοθεί στον ελληνόφωνο αναγνώστη ένα νόημα όμοιο με αυτό που υπήρχε στο κείμενο – πηγή, χωρίς ερμηνευτικά λάθη ή λανθασμένες αναφορές. Με λίγα λόγια, ήταν αναγκαίο η

υφολογική διάσταση να παραμείνει ίδια και άρτια, πράγμα που αποτέλεσε πρωταρχικό μου στόχο καθ' όλη τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας.

Τέλος, η οργανικότητα του κειμένου, η οποία αφορά τη σύνδεση μεταξύ ιδεών και όχι μόνο μεταξύ προτάσεων, διατηρήθηκε από την πρώτη κιόλας παράγραφο, με τέτοιο τρόπο ώστε οι ιδέες να μην είναι απλά στείρες πληροφορίες αλλά, ακολουθώντας μια εξελικτική πορεία, να οδηγούν σε λογικά συμπεράσματα και αποτελέσματα, πράγμα που εξασφάλισε τη συνοχή και τη συνεκτικότητα:

«We can, however, find in this discussion the seeds of doubt about the viability of the synchronic–diachronic distinction. Trier drew attention to the possibility that his methodology might imply the impossibility of history. The Saussurean notion that linguistic change is blind and, to put it bluntly, pointless, was foreign to Trier's way of thinking, deeply bound up as it was with the teleology provided by the evolution of Geist. For, on the strict Saussurean model, any notion of historical continuity must be extremely weak, being perhaps based on a rough parallelism between units (Glieder) in successive systems.»

«Μπορούμε, ωστόσο, να εντοπίσουμε σε αυτή τη συζήτηση το σπόρο της αμφιβολίας σχετικά με τη βιωσιμότητα της συγχρονικής - διαχρονικής διάκρισης. Ο Τρίερ επέστησε την προσοχή στην πιθανότητα η μεθοδολογία του να υπονοεί την απιθανότητα της ιστορίας. Η αντίληψη του Σωσύρ ότι η γλωσσική αλλαγή είναι τυφλή και, για να το θέσουμε ωμά, άσκοπη, ήταν ξένη προς τον τρόπο σκέψης του Τρίερ, όντας βαθιά συνδεδεμένη με την τελεολογία που παρέχεται από την εξέλιξη του Geist. Διότι, σύμφωνα με το αυστηρό μοντέλο του Σωσύρ, οποιαδήποτε έννοια ιστορικής συνέχειας πρέπει να είναι εξαιρετικά αδύναμη, βασιζόμενη ίσως σε έναν πρόχειρο παραλληλισμό μεταξύ μονάδων (Glieder) σε διαδοχικά συστήματα»

Επίλογος

Συμπερασματικά, και φτάνοντας έτσι στο τέλος της εργασίας μου, διαπιστώνω η εμπειρία που αποκόμισα από τα χρόνια φοίτησης μου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας με έκαναν να συνειδητοποιήσω ότι η μετάφραση δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μια στείρα αυτολεξεί μεταφορά όρων και φράσεων, αλλά πρόκειται για μια δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ των δυο γλωσσών, καθώς και όλων των λέξεων και εννοιών που τις απαρτίζουν. Αυτός ακριβώς ήταν και ο λόγος που επέλεξα να ακολουθήσω την μέθοδο του

Τζον Ντελάιλ, το γεγονός ότι προσεγγίζει τη μετάφραση ολιστικά, όχι ως μηχανική τυποποιημένη διαδικασία αλλά γεμάτη με νοητικές διαδικασίες που χρειάζεται να μελετήσει ο μεταφραστής για την εξαγωγή του βέλτιστου αποτελέσματος. Το μετάφρασμα δεν αποτελεί απλή μεταφορά του περιεχομένου ενός κειμένου αλλά αντικατοπτρίζει όλο το εύρος της τέχνης και των τεχνικών του λόγου, όπως φυσικά και τη νοητική και αβίαστη μεταφορά του ίδιου νοήματος μεταξύ δυο τόσο διαφορετικών αναγνωστικών κοινών.

Βιβλιογραφία

Κουτσοβίτης, Β., (1990-1991), *Διεθνείς Τάσεις στην Θεωρία της Μετάφρασης*, Εκδόσεις Μεταίχμιο

Μπατσαλιά, Φ., Μάζη, Ε., (2010), *Γλωσσολογική Προσέγγιση Θεωρία της Διδακτικής και της Μετάφρασης*, Εκδόσεις Παπαζήσης

Μπατσαλιά, Φ., (2001), *Περί μεταφράσεως Σύγχρονες Προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Κατάρτι

Mounin, G., (2002), *Τα θεωρητικά προβλήματα της Μετάφρασης*, Εκδόσεις Τραυλός

Delisle J., Lee Janke H., (2008), *Ορολογία της Μετάφρασης*, Εκδόσεις Μεσόγειος

Πρωτότυπο κείμενο

ETYMOLOGY AS COLLECTIVE THERAPY: JOST TRIER'S LEAP OF FAITH

From structuralist to fascist?

Word-field theory and related trends within German linguistics that have been termed 'Neo-Humboldtian' constituted a reaction to the perceived atomism and individualism of Neogrammarian linguistics, but they can also be seen in the context of the general critique of lexicographic semantics implicit in the works of Michel Bréal and Ferdinand de Saussure. Holist or structuralist ideas in linguistics were also part of wider trends in European thought; in Germany one could mention Ernst Cassirer's 'neo-Kantianism', the philosopher of language Anton Marty,³ and gestalt psychology, associated with Max Wertheimer, Kurt Koffka and Wolfgang Köhler.⁴

Linguists such as Βάιςγκερμπερ and Trier also drew on the traditional concerns of the conservative. German educator, and their anxieties about the health of the national culture, language standards, pedagogy, youth morality, and the inculcation of ‘correct thinking’. The ideology of the *Wandervogel* youth movement was, for example, a formative influence on the linguist Georg Schmidt-Rohr (Simon 1986a).

The basic assumption behind Trier’s word-field theory was that the vocabulary of a language at a given point is a structured whole made up of sub-systems or word-fields. These word-fields are compared to mosaics, the word-field is a set of linguistic forms that expresses the underlying conceptual structure (1931a: 1). The structure of the word-field structures the inchoate world of thought (1931a: 2); it orders our conceptual life, rather than reflecting an already existing set of clearly demarcated concepts. In this, a language does not reflect what Trier calls ‘true being’ (*reales Sein*): ‘it creates intellectual symbols, and Being itself, that is Being that is apprehended by us, is not independent of the manner and articulation of the symbolic structure of language’. The two are not completely parallel, i.e. the Being given by language is not identical to the Being of the referents of language.

In *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes* (1931a), Trier adopted a broadly structuralist position on the relation of origin to function. He affirmed (1931a: 12) that we cannot draw any conclusions about the nature of a phenomenon from its historical origin. The study of the wordfield takes the linguist closer to the psychological reality of the language-user, since the latter must view the linguistic system as a historical *fait accompli* (1931a: 10): ‘the history of meanings and designations does not exist for the language-user who rarely will pause to reflect on the cognate relations between words’. No longer sure of the exact genealogy of his thinking, in particular of whether Ipsen’s ‘12 short lines’ (1924) influenced him, Trier gave the laurels to Saussure and named Βάιςγκερμπερ as a kindred spirit, making in a footnote a generous genuflection to Saussure’s influence. Porzig’s notion of field is dismissed as being ‘not on our path’ (1931a: 11n).

Rejecting the conventional notion of semantic history as a history of the changes in the meanings attached to a particular form, Trier posed the rhetorical question of whether, instead of asking ‘What do words mean?’ he is to ask ‘What are things called?’⁵ Though some sense can be made,

in spite of the difficulties, of the notion of a history of the terms for plough or sickle or for parts of the body, this is inconceivable in the case of abstract nouns such as *Klugheit* ('cleverness'). There is the word and nothing else; though that is not to say of course that the concept can be grasped once and for all through its etymology (1931a: 16). The nature and function of a particular item is to be investigated by characterizing its role within the system to which it now belongs. Etymology cannot be a reliable guide to meaning (1931a: 17). We cannot get much useful information about the concept *Gemüse* ('vegetable') from its etymology, only from its relation to the terms from which it is distinguished, *Fleisch* ('meat'), *Kartoffeln* ('potatoes'), etc. There is however a history of the designation of the word-field taken as a whole which parallels the history of the designation of a word with a concrete *designatum* such as 'sickle'. So while the individual abstract words do not have a designation, the field that these words make up does have a continuity of designation over time. Trier denied therefore that this form of analysis involves a denigration of history (1931a: 13); history must become the comparison between static states (*komparative Statik*). Trier put this in the context of Saussure's warning against the mixing of the synchronic and the diachronic points of view. However, Trier saw himself as going a step further than Saussure, to advocate a comparative history of synchronic states that would involve 'jumping from one cross-section to another to describe the structural history of a [linguistic] field'. In this no violence would be done to the new ordering of Being represented by each horizontal state.

Trier diverged from the *Cours* most clearly in his concern to elucidate the world view (*Weltanschauung*) encapsulated by a particular language (1931a: 20–2). Humboldt, though on the right lines, had failed to grasp that the inner linguistic form of a language changes over time. In tracing the history of the conceptual structure of a language, we trace the history of *Geist*; the direction of inference is from linguistic history to the history of *Geist* and not vice versa (1931a: 22). Thus, for Trier, changes that took place in the structure of the word-field of understanding and knowledge in Middle High German between 1200 and 1300 reflected changes in social structure and in the intellectual world view of the society.

Trier raised briefly the question of the relationships between fields themselves (1931a: 25). Just as we cannot trace the history of an individual word through its history seen in isolation, since its very nature is dependent on its relation with neighbouring terms, so the field is presumably defined by its place in the mosaic of word-fields. In other words, there is a regress of explanation which

makes it difficult to see how the word-field can be individuated and its history documented. Trier denied that the lack of any systematic treatment of the relation between fields vitiates the analysis. He did however concede that the analysis has in consequence a heuristic quality. The problem was however presented as practical rather than theoretical. Trier later returned to this issue (1934a: 188). Noting that all levels of language are articulated structures ('in der Sprache ist alles Gliederung'), he admitted that the boundary between fields must be drawn somewhat arbitrarily. Again he stressed that the observed discrepancies between different time-periods belong to the matter under investigation; they do not pose a theoretical problem.

We can, however, find in this discussion the seeds of doubt about the viability of the synchronic–diachronic distinction. Trier drew attention to the possibility that his methodology might imply the impossibility of history. The Saussurean notion that linguistic change is blind and, to put it bluntly, pointless, was foreign to Trier's way of thinking, deeply bound up as it was with the teleology provided by the evolution of *Geist*. For, on the strict Saussurean model, any notion of historical continuity must be extremely weak, being perhaps based on a rough parallelism between units (*Glieder*) in successive systems. But even the assertion of this weak form of continuity involves the structuralist linguist in blatant self-contradiction. What a comparative history of static states at best might offer is a history of differences, rather than a history of continuity. As Ullmann suggests (1977: 250), one of the advantages that can be claimed for word-field theory is that it transcends the minutiae of individual word-histories to describe 'the transformation of an entire system'. Trier came to see the evocation of the panchronic unity of the German vocabulary as his primary task as a linguist. Adherence to the strict Saussurean distinction between synchronic and diachronic was incompatible with that goal.

One of the consequences of Saussure's distinction between synchrony and diachrony is that, logically, French in the year 1600 and French in 1900 are not the same language, in the sense that there is nothing systematic to be said about the relation between the two synchronic systems. Saussure described the speaker of a language as being unaware of the succession of linguistic facts in time, as being confronted with a state ('devant un état', [1922] 1983: 117), that is, as being unaware of the history and evolution of the system. Linguistic reality is, as it were, immanent to consciousness and consciousness is conceived of as a succession of states in a perpetual present. In Harris' (1981: 51) formulation, the *Cours* 'rightly insists that the linguist cannot enter into the

consciousness of the language-user except by suppressing history'. It is evident that the suppression of history involves also the suppression of culture, if culture is defined as evolving tradition and continuity of belief and behaviour. The form of cultural amnesia that this implies would clearly have been anathema to Trier; yet it is not only implied in Saussure's *Cours*, but also lurks as an anxiety in Trier's own account of the German intellectual vocabulary. Synchronic linguistics asserted the uniqueness of each linguistic system's world view at any given point in time, but at the cost of denying any such world view or overall coherence to the language conceived of as a historical entity. Taken to its extreme, such a doctrine could be seen as purchasing an ideal static unity in each successive present at the price of the panchronic autonomy of the language and attendant culture. The structuralist point of view not only creates an object, *langue*, it also dissolves the object, the panchronic language 'German'.

The xenophobia that is such a marked feature of Trier's war-time writings was also to be found in his 'structuralist' phase. Trier's remarks on the origins of the word-field of intellectual terms in German ([1931b] 1973: 67) suggest a strong urge to delimit the autochthonous from the foreign. This field, suggested Trier, had not developed autonomously within the German world as it had in the Greek world, but had come to Germany in waves from outside. Even if the 'bodies' of the words were not foreign, their 'souls' were. The shock from these continual waves of influence was responsible for the strangely fractured and disparate picture that presents itself to the observer. Trier thus drew a boundary between the 'Germanic' and the foreign, using the rhetoric of cultural rootedness. The key term is *Bodenständigkeit*, with its linking of territorial and cultural continuity.

Speaking of the modern German concept of *Klugheit* ('cleverness', 'intelligence'), Trier ([1932a] 1973: 82) observed that there was no way for the German of 1200 to express an equivalent concept. The evolution of the field of intellectual terms was presented primarily in terms of a lost unity: 'Wîse embraces the person in their totality and as a totality' ([1932a] 1973: 84). Trier drew a portrait of the ethically and intellectually mature elevated individual who would have the quality of *wîse*, comparing it to the Greek notion of *sophos* ([1932a] 1973: 85), and contrasted on the one hand Greek antiquity and mediaeval Germany in 1200 (where the notions of *Ethos* and *Logos* are closely intertwined) with the late mediaeval period and the modern world.

It is possible to read this vision of the courtly individual simply as the description or evocation of a certain ideal. But in evoking it in such lyrical terms and in describing it as a form of cultural wholeness absent in the modern world, Trier came close to a presentation of the history of German culture as the disintegration of a courtly mediaeval total world vision. In the modern world, intellectual faculties have been sundered from moral ones. It has become possible to conceive of the intellect independently of both social structure and a particular moral, aesthetic or religious code ([1932a] 1973: 87), what Trier had termed the ‘divorce of intellectual endeavour from wisdom’ ([1931b] 1973: 76). The villain of the piece was late mediaeval nominalism ([1932a] 1973: 90). Its essence is division, separation, the attainment of self-sufficiency. That which was merged, is parted; that which was overlapping, is set side-by-side; that which was part of a whole becomes autonomous ([1932a] 1973: 90). One begins to assign to the so-called different realms of existence, what we term today their particular rights: ‘the state is discovered as an autonomous domain, one is on the way to the recognition of economic life as an area with its own life and own constitutive rules’. The division of labour, the recognition of the state as an autonomous entity with power over individuals, these are the consequences of the nominalist breach in the courtly totality. In the closing paragraph, Trier suggested that we might have something to learn from this pre-nominalist world in the midst of the uncertainties of our *Klugheit*-dominated existences. Trier evoked the breach in the concept of *wisheit* and the divorce of the intellect (and therefore *Wissenschaft*) from the moral and the aesthetic.

Trier gave credit to Saussure for having shown the way back to the Humboldtian notion of articulated structure (*Gliederung*). But what remains is the question of linguistic change. This, Trier argued, could not simply be left out of the picture. Saussure’s division of linguistics into two disciplines, the synchronic and the diachronic, was a ‘violent solution’ which, in spite of its merits, threatened the unity of the object of study ([1934a] 1973: 134). The nature of these distinctions was of importance for Trier’s discussion of the difference between the study of ‘meaning’ and that of ‘content’ (*Bedeutungsforschung* as against *Inhaltsforschung*). Trier argued ([1934b] 1973: 175–6) that the former was atomistic: it linked an individuated form to an individuated content. In the nineteenth century language was viewed as a historically evolving phenomenon, and the study of meaning was primarily concerned with semantic change (*Bedeutungswandel*). Consequent upon this was an atomistic, psychological view of linguistic evolution.

Trier envisaged two possible solutions to the dilemma posed by the structuralist dichotomy: the approach of von Wartburg (1931) and that of himself and Waisgerberg (Trier [1934a] 1973: 114ff.). Von Wartburg's approach to the question of linguistic change was presented not as incorrect or misguided, but as limited in application. Wartburg described the change from *cattus* ('cat') and *gallus* ('rooster') in Southern French dialects to *gat* and *bigey*. A sound change had threatened to make the two terms homonymous by phonological merger, and to avoid the loss of the distinction, one of the stylistic variants for 'rooster' was borrowed to restore the balance in the system (the example is from Gilliéron, see Ullmann 1977: 185–6). Trier did not deny the cogency of this explanation and saw in it a convincing refutation of Saussure's division of the science of linguistics, as the reality of language could not be separated into being and becoming in the way that Saussure wished; the study of vocabulary must reconcile the historical and the descriptive perspectives. Trier glossed the change described by Wartburg as one in word content (*Wortinhalt*) rather than language content (*Sprachinhalt*), since it does not involve a change in the world view of the language. For Trier the merger of the terms for cat and rooster would be dysfunctional: 'a cat is a cat and a rooster is a rooster' ([1934a] 1973: 117). The language adjusts and the anomalous state is superseded or avoided by a state of affairs that accords better with how things are.

These remarks are revealing, for they show that Trier differentiated between the semantics of abstract terms and the semantics of referential terms. There are things and animals given prior to classification and any language-state that did not recognize them would be dysfunctional. This is shown by the self-correction that the system performs when phonological change threatens to erase a crucial distinction. The implication is that language does not totally dominate world view: if that were the case, the merger of the terms for cat and rooster would simply lead to the merger of the signifieds.

Saussure's *Cours* did indeed imply that changes on the formal level could lead to changes on the conceptual level, giving the example of the merging of the French reflexes of Latin *decrepitus* and *crispus*: 'when two words merge through phonetic change [. . .], the ideas tend to merge as well, however dissimilar they may be'. Similarly, when one word gives rise to two forms (e.g. Latin *cathedra* and French *chaire* and *chaise*) 'inevitably the phonetic difference which has occurred will tend to acquire significance' ([1922] 1983: 167). The case discussed by Wartburg does seem to offer an interesting challenge to the Saussurean model, but to the anti-nomenclaturism of the

Cours rather than to the synchronic–diachronic distinction. For Wartburg's example is a perfect illustration of the ability of the synchronic to make order out of changes happening over time. The problem for Saussure would be that one could not point to the need for the distinction between 'rooster' and 'cat' without invoking the notion that a language is a nomenclature.

But Wartburg, should he wish to see this example as the paradigm form of historical explanation, was for Trier too much under the sway of Saussure's *Cours* and the mechanism of Gilliéron ([1934a] 1973: 118). For the impulse to sound change comes in this case from the outside, in the form of a sound change, and thus the diachronic, the vertical axis, is perceived to be removed from the operations of *Geist*. This suggested that linguistic change was ahistorical (*geschichtslos*) and without rationale (*ohne Sinn*). This kind of change could happen anywhere at any time, given that for many items in the vocabulary of a language there are stylistic variants that could be brought in to salvage the system: there is nothing particularly revealing about the fact that such a change has taken place.

Trier was a critic of the mechanistic view of language change, not on the grounds that its explanations were empty, but because the kind of change with which it deals was theoretically uninteresting and uninformative. The case discussed by von Wartburg does not, by definition, tell us anything about the specific period and language under consideration, for it is merely a particular instance of a general law and could happen at any time given the correct configuration of circumstances. Trier in effect argued that Neogrammarian linguistics (generally labelled 'historical') was not historical in any significant sense. If we can identify a panhistorical law or type of change that occurs in different periods of time, then that law is *de facto* historically uninteresting, since it cannot illuminate the specifics of any particular time-period. The observation of the effect of this law is not a historical observation at all, any more than the observation of a particular instance of the working of the law of gravity would be. Trier was thus concerned to move mechanistic explanations from the centre to the periphery of linguistics, and he opposed the kinds of mechanistic psychological theories that would be adduced to support such explanations, i.e. that postulate a universal psychological make-up. Significant change is historical and is not blind: it belongs to the realm of *Geist* (and hence its study is part of a *Wissenschaft vom Geiste*). The *Cours*, from this perspective, emerges as simply an extreme form of Neogrammarianism: change is blind, not teleological.

What then was Trier's own conception of linguistic research? Trier argued that genuinely historical research is concerned not with the evolution of the meanings of individual words, nor even of their individual conceptual contents, but with changes in the structure of the language as a system or series of sub-systems. Changes such as these partake of the nature of *Geist*, in which the drive to new forms of social and moral order is expressed ([1934a] 1973: 123). Trier argued for some notion of collective and culturally meaningful change (*sinnvoll* as against *sinnfremd*). For Trier, significant linguistic changes were reflected in changes in the world view that a language embodies. But where does change come from? Does it come from 'outside'? If so, how can we say that these are the 'inner decisions of the language community'? If from the inside, then the seeds of change must already be present in the hypothetical original state. Recognition of this problem can be found in Trier's discussion of specialized languages (*Fachsprachen*) associated with particular groups or branches of inquiry. Trier argued that they have an important role in initiating changes in the wider system. He observed that specialized languages and group languages arise from the impulse to break through the boundaries of the language at particular points and escape from the received language-state. However one cannot escape from the language, rather one restructures it in the process of attempting what one perceives to be an escape from it. The consequence of this is that linguistics is the science of *Geist* par excellence, for the linguist must consider the special terminologies of, for example, law and theology. Criticism that this is academic poaching ('peeking over the fence into the neighbour's garden') is rejected by Trier on the grounds that linguistics must indeed leave its self-sufficient isolation to assume its place as the conceptual gatekeeper of all the disciplines ([1934a] 1973: 124n), a notion that Trier shared with g.

Denying that the linguist could attain any certain knowledge of a domain of pure contents that transcends language, Trier nonetheless posed the question of the relation of various structured world views represented by different languages to the ultimate and true being, wondering whether we can speak of languages reaching more or less correct pictures of reality and whether we can argue that one language gives a better picture than another ([1934a] 1973: 125). Trier concluded that this is a question of transcendence, one that would make sense only as a theological question about the *Geist* of God and therefore unanswerable in an empirical science.

For Trier, one can pass from one language to another, but language is inescapable. There is no question of stepping outside the different possible world views offered by various languages. He continues as follows:

Changes in linguistic content – and by that is meant the truly historical processes in language history – must ultimately be understood as the result of the will of the collectivity to get closer to the truth, as a struggle for order. The ‘discovery’ of intelligence (*Klugkeit*) or talent (*Begabung*) are examples of steps that derive from the will to perceive true human nature.

([1934a] 1973: 126)

Taken out of context, this statement would imply a convergence between linguistic world view and the truth, and thus would suggest a progression towards self-recognition and self-knowledge in human societies. The ‘scare quotes’ around the word discovery are revealing of the dilemma Trier is facing. In the sentences following this quotation, he states that we cannot know whether individual steps take us closer to the ultimate truth or not, since we would have to be in possession of certain truth already, something the human condition does not permit.

Trier then turned to the question of how the linguist should respond to changes currently taking place in the language. He had argued that a linguist could have no privileged access to the best direction of change, and that linguistic change was a fundamental social phenomenon. The linguist must use the insight offered by conscience (*Gewissen*), ‘that is conscience understood not in the weakened, purely traditional sense or aesthetic sense language conscience, but in the full sense of the term’. This linguistic intuition must be combined with moral sensibility; it is not a matter for the purely linguistic intuition, which may be based on the aesthetic or tradition-minded prejudices of the linguist. Trier made the further point that the ultimate objective of research into conceptual content (*Sprachinhalt*) must be the study of the contemporary language, the linguist’s mother-tongue. But the speaker of a language – even the scholar – was too close to it and tended to see it as an unquestioned and stable reflection of the world. Thus the linguist needed to leave the study of the native language and study a different period or a foreign language, using this as a basis from which to return to a consideration of the mother-tongue. Comparison is therefore the key to self-knowledge.

In Trier ([1938a] 1973: 181) the mixed verdict on Saussure was reiterated, but with the synchronic–diachronic distinction characterized as a ‘desperate solution’. This paper repeated in condensed form the position adopted in 1934 and summarized the basic conclusions of Trier’s work on the word-field of knowledge. The paper opened with a language compared to a house, with parts of great durability, such as words like *fünf* (‘five’) and *Vater* (‘father’), and others which undergo replacement without great structural changes such as words for ‘big’ and ‘small’, ‘left’ and ‘right’. Then there are structurally significant great changes which reflect or cause (the potential ambiguity was not discussed by Trier) changes in the self-perception and self-understanding of the speakers of the language.

In a 1968 retrospective on word-field theory, Trier downgraded Saussure’s importance in the development of word-field theory, stressing that it had tried to meet a practical need of historical semantics ([1968] 1973: 191). According to Trier, this need arose because for some areas of the vocabulary there are no stable concepts that remain constant over time. In this he draws on material discussed in Trier (1938a). The task of word-field theory was then to deal with cases where there seemed to be no non-linguistic reality against which to measure linguistic change. Traditional referential semantics could not deal with these. The change from MHG *zese* and *winster* to NHG *rechts* und *links* (‘right’ and ‘left’) could be dealt with by what he terms ‘historical onomasiology’; terms such as *Liebe* (‘love’), *Tugend* (‘virtue’) and *Bildung* (‘education’, ‘self-development’) were quite another matter ([1968] 1973: 191–2). Thus the development from *zese* to *rechts* can be seen as a simple replacement, whereas this is not the case with abstract terms where new paths of thought have arisen and a change in linguistic content has taken place. Trier denied that the rise of word-field theory had any connection with general linguistic or linguistico-philosophical problems ([1968] 1973: 192). Whether Trier is a reliable guide to his own intellectual evolution is open to question. The emphasis in 1968 on practical problem-solving in linguistic description contrasts oddly with theoretical, philosophical and ultimately mystical tone of much of Trier’s work in the 1930s and 1940s. Trier himself had seemed to embrace theory ([1934a]: 1973: 111): ‘We cannot avoid dealing with theory.’

Trier continued his retrospective on the origins of the concept of the semantic field by crediting Guthor Ipsen (1924) with providing the term *Feld*. Ipsen’s model was, however, too static ([1968] 1973: 193). Trier used the image of a running horse to express ‘the forward motion of an articulated

whole through time and at the same time the continual shifting relations holding within this whole'. The original aim had been to grasp both the successivity and the simultaneity of the phenomenon in motion, but, noting Goethe's remark that such an attempt could lead to a kind of insanity, he had sought refuge in the comparison between different states at different times. Foerste and Borck suggest that Trier developed in his etymological works 'a homologous point of view that does not view the object (of study) in isolation, but as part of a (structured) whole' (1964: vii). This 'whole' is conceived of in much broader terms than the word-field of the structural semanticist, for it involves not only the typical context of utterance (the recognition that, as Foerste and Borck phrase it, 'the original word content is determined through its embeddedness in a particular work situation'), but also the socio-cultural context. Thus the structuralist notion of words as parts of wider interdefining systems is extended to include the world view of the whole culture in paradigm contexts.

For Trier, a language represents a world view that has a meaning beyond merely serving in the communication of ideas; for Saussure, at least on the most common reading of the *Cours*, the nature of the world view that a language gives its speakers is an accident of history. This is no minor matter of theoretical interest, but a fundamental difference. For if your world view 'matters', it cannot be irrelevant where it came from, why it has changed, and where it is going.